

Dönem : 5
Toplantı : 1

MİLLET MECLİSİ S. Sayısı : 73

Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanun Tasarısı Plan ve Sanayi ve Teknoloji ve Ticaret Komisyonları Raporları. (1/102)

TC

7 . 3 . 1978

Başbakanlık

Kanunlar ve Kararlar

Tetkik Dairesi Başkanlığı

Sayı : 101-248/04110

MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca hazırlanan ve Türkiye Büyük Millet Meclisine arzı Bakanlar Kurulunca 27 . 2 . 1978 tarihinde kararlaştırılan «Devletçe işletilecek madenler hakkında kanun tasarısı» ve gerekçesi ilişik olarak sunulmuştur.

Gereğinin yapılmasını saygı ile arz ederim.

Bülent Ecevit
Başbakan

DEVLETÇE İŞLETİLECEK MADENLER HAKKINDA KANUN TASARISI GEREKÇESİ

1954 yılından beri yürürlükte bulunan 6309 sayılı Maden Kanunu, madenlerin Devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu ilkesini getirmiştir. 1961 Anayasasının 130 ncu maddesi, bu ilkeyi bütün tabii servetler ve kaynakları için genelleştirmiş ve bunların aranması ve işletilmesi hakkının Devlete ait olduğunu belirtmiş; arama ve işletmenin Devletin özel teşebbüs birleşmesi suretiyle veya doğrudan doğruya özel teşebbüs eliyle yapılmasını kanunun açık iznine bağlamıştır.

Madenler, bir yandan ekonomik, hatta stratejik açıdan büyük önem taşımaları, öbür yandan tükenince yerlerine yenileri konulamayacak tabii servetlerden olmaları nedeniyle çoğu hukuk sistemlerinde mülkiyet hakkı konusu sayılmamışlardır. İşte Maden Kanunu ile 1961 Anayasası, madenlerin Devletin hüküm ve tasarrufu altında olması ilkesini kabul etmekle dünya hukuk sistemlerinin genel doğrultusunda yer almış bulunmaktadır.

Anayasamızın 130 ncu maddesine göre tabii servetler ve kaynakları, bu arada madenlerle ilgili olarak özel kişilere tanınabilecek yetkiler, sadece bunların aranıp işletilmesine, çıkartılıp yararlanılmasına ilişkin izinlerden ibarettir. Dolayısıyla Devletçe özel kişilere madenlerin aranması ve işletilmesi ile ilgili ruhsatname ve imtiyazlar verilmesi gibi tasarruflar gerçekte birtakım idari izinlerden başka bir şey değildir.

İdari izinlerin gerektiğinde usulüne uygun olarak geri alınabilmesi, idarenin yetkileri içindedir. Madenlerin aranmasına ve işletilmesine ilişkin izinler Maden Kanununun idareye tanıdığı yetkiye dayanılarak verildiği için, bunların geri alınması usulü de kanun konusu olarak düşünülmüş ve bu tasarı hazırlanmıştır. Anayasamızda söz konusu izinlerin geri alınmasına engel bir hüküm yoktur. Hatta - yukarıda da değinildiği gibi - Anayasamızın 130 ncu maddesine göre madenlerin aranması ve işletilmesi hakkı esas itibarıyla Devlete ait olduğu için, özel kişilere verilen izinlerin geri alınması, aslında Devlete ait bir hakkın Devletçe kullanılmasından, yani arama ve işletmenin doğrudan doğruya Devletçe yapılmasından başka bir şey olmayacaktır.

Son Hükümet programında Maden Kanununun yeraltı kaynaklarımızı Anayasanın 130 ncu maddesine uygun bir anlayışla ulusal yararlar doğrultusunda değerlendirme olanağı sağlayacak biçimde gerçekleştireceği, bu arada enerji ve sanayideki atılımlar doğrultusunda hammadde girdilerinin büyük ölçüde ülke doğal kaynaklarından verimli ve güvenilir bir biçimde sağlanabilmesi için öncelikle önemli linyit yatakları ile demir cevheri ve bor tuzlarının kamu kuruluşlarınca işletileceği belirtilmiştir.

İşte hazırlanan tasarı bu amaçlara yöneliktir. Bu tasarı, Devletçe işletilecek madenlerle ilgili olarak daha önce özel kişilere verilmiş arama ruhsatnameleri ve işletme haklarının geri alınması usulünü düzenleyen bir genel kanun niteliğindedir. Gerçi Devletçe işletilmesi öngörülecek her maden için ayrı bir kanun çıkarılması da düşünülebilir. Ancak her defasında yeni bir kanun çıkarmanın ağır yürüyecek bir mekanizma teşkil etmesi, özel kişilere verilmiş arama ruhsatnameleri ve işletme haklarının geri alınması konusunda - 6830 sayılı İstimlak Kanunu gibi - gerektiğinde uygulanacak sürekli bir kanun yapılmasının yararlı görülmesi nedenleriyle bu nitelikte bir tasarı hazırlanması tevcih olunmuştur. Uygulamanın ne zaman, hangi madenler için ve hangi bölgelerde yapılacağını belirtmek yetkisi Bakanlar Kuruluna verilmiştir. Aslında bu tasarı, 6309 sayılı Maden Kanununun önemli bir eksikliğini tamamlamakta ve ona ek bir kanun niteliği taşımaktadır.

Esasen aynı konuda daha önce 7 . 5 . 1975 tarih ve 1895 sayılı «Devletçe işletilecek madenler üzerindeki hakların geri alınması ve hak sahiplerine ödenecek tazminat hakkında Kanun» çıkarılmış, ancak bu kanun Anayasa Mahkemesinin 5 . 2 . 1976 tarih ve 1975/179 esas, 1976/8 karar sayılı kararıyla biçim yönünden iptal edilmiştir. İptal hükmünün yürürlüğe girmesi için Anayasa Mahkemesince verilen altı aylık süre çoktan dolmuş olduğu halde, adı geçen Kanunun yerini alacak yenisi hâlâ çıkarılmamıştır. Oysa şimdiye değin özel kişilerce aranan ve işletilen madenlerin Anayasamızın 130 ncu maddesindeki temel ilkeye uygun olarak Devletçe aranmasına ve işletilmesine olanak verecek bir hukuki düzenlemenin getirilmesi, hukukumuzda karşılanması gereken bir ihtiyaç olarak durmaktadır. Hazırlanmış bulunan tasarı, iptal edilen kanunun bazı hükümlerine yer vermiş olmakla birlikte, bir çok noktada onu geliştiren ve eksiklerini tamamlayan daha ayrıntılı yeni bir metin niteliğindedir.

Tasarıda düzenlenen başlıca hususlar, Devletçe aranmasına ve işletilmesine karar verilecek madenlerin sermayesinin tamamı Devlete ait ve çalışma konuları uygun bir iktisadi devlet teşekkülüne intikali, daha önce bu madenlerle ilgili olarak özel kişilere verilmiş arama ruhsatnameleri ve işletme haklarının geri alınması dolayısıyla ödenecek tazminatların hesaplanması, bu konuda çıkacak uyuşmazlıklar için başvurulacak yargı yolu gibi konulardır. Yapılan işlemin niteliğine bağlı olan bu ve benzeri hususlar, tasarıda «Devletçe işletilecek madenlerin belirtilmesi ve öntedbirler», «Değer takdiri ve kamulaştırma işlemleri - yargı yolu», «Ödeme ve devralma», «Çeşitli hükümler - yürürlük hükümleri» başlıklarını taşıyan 4 bölümde toplanmış 30 maddede içinde düzenlenmiştir.

Getirilen düzenleme, esas itibarıyla Anayasamızın 130 ncu maddesi çerçevesinde bir geri alma işlemidir. Konu, kamu hizmeti imtiyazlarının satın alınması (rachat) benzeri bir işlem olarak ele alınmıştır. Bilindiği gibi idare hukukunda rachat, kamu hizmeti imtiyazlarının süresinden önce bu konudaki sözleşmede yer alan koşullara göre veya koşulları Devletçe belirlenmek suretiyle satın alınıp imtiyaza son vermek amacıyla yönelik bir işlemidir. Maden kanununa dayanılarak özel kişilere verilmiş olan arama ruhsatnameleri ve işletme hakları kamu hizmeti imtiyazı niteliğinde olmamakla birlikte; geri alınmaları, rachat'ya benzetilebilir.

Tasarının benimsediği bazı ilkeleri açıklayabilmek bakımından bir maden işletmesi için şu faktörlerin temel unsur niteliğinde olduğunu göz önünde tutmak gerekir: 1. Yer altında mevcut maden rezervi; 2. Bu rezervin aranıp işletilmesi ve bundan yararlanılması için Devletçe verilmiş izin niteliğinde yetkiler (arama ruhsatnameleri ve işletme hakları), 3. Cevherin yer yüzüne çıkarılması için yapılmış yeraltı ve yerüstü tesisler (yollar, kuyular, galeriler, makineler, araç ve gereçler, teçhizat vb.)

Maden rezervleri, yatağından koparılıp yer yüzüne çıkarılmadıkça madencinin malvarlığına dahil olmazlar. Zaten - yukarıda değinildiği gibi - madenler, yatak halinde mülkiyet hakkı konusu olmayıp Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bu nedenle arama ruhsatnameleri ve işletme hakları geri alınan madenlerin rezervleri için her hangi bir tazminat ödenmesi sözkonusu olamaz.

Ancak arama ruhsatnameleri ve işletme haklarının süreleri dolmadan geri alınması nedeniyle bunların kalan süre itibarıyla taşıdıkları ekonomik değer için sahiplerine makul bir tazminat ödenmesi, hatta işletme hakkı sahiplerinin uğrayacakları kâr kaybının mevcut iş bağlantılarından başka bir iş alanına yönelmelerine olanak verecek bir intibak tazminatı ölçüsünde karşılanması kabul edilmiştir.

Maden arama ruhsatnameleri ve işletme hakları geri alınınca onlarla bir bütün teşkil eden tesislerin durumu da önemli bir konudur. Bu tesislerin kendi başına bir işlevi kalmayacağı gibi, arama ruhsatnamesi veya işletme hakkı sahibinin onları tamamen alıp götürmesi ve değerlendirmesi olanağı da yoktur. İşte maden tesislerinin bu özelliği dolayısıyla tasarıda arama ruhsatnamesi veya işletme hakkı ile bir bütün teşkil eden tesisler ile aynı nitelikteki diğer mallara gerçek değerlerinin ödenmesi kabul edilmiştir. Böylece işletme hakkı veya arama ruhsatnamesi ile bir bütün teşkil eden, özellikle işletme ve arama faaliyetlerinin süreklilik ve güvenliği için zorunlu görülen taşınır ve taşınmaz malların gerçek değerleri karşılığında bundan böyle madeni Devlet adına işletecek İktisadi Devlet Teşekkülüne intikali ilkesi benimsenmiş olmaktadır.

Bizde 1940'larda Ereğli kömür havzasındaki ocakların Devletçe işlettilmesinde işletme mallarının devralınması yöntemi uygulandığı gibi, Fransa'da madenlerin millileştirilmesinde de aynı yönteme başvurulduğu anlaşılmaktadır.

Tasarının önemli başka bir özelliği, arama ruhsatnameleri veya işletme haklarının geri alınması dolayısıyla verilecek tazminatların peşin olarak ödenmesi ilkesidir. Anayasamızın 39 ncu maddesi çerçevesinde maden işletmelerinin aktif ve pasifleriyle bir bütün olarak devralınması yoluna gidilmediği, bu işletmelerin sadece arama ruhsatnamesi veya işletme hakkı ile bir bütün teşkil eden mallarının devralınması ile yetinildiği için, o maddede öngörülen on yıllık taksitlendirme olanağından yararlanılmamış; böylece maden işletmelerinin bir bütün olarak devralınmaması, peşin ödeme ilkesi ile dengelenmiştir. Esasen arama ruhsatnameleri veya işletme haklarının geri alınması dolayısıyla yapılacak kamulaştırmalarda kamulaştırma bedellerinin peşin ödenmesi, Anayasamızın 38 nci maddesinde ifade edilmiş bulunmaktadır.

Özetle hazırlanan tasarı, Devletçe aranmasına ve işletilmesine karar verilecek madenlerle ilgili arama ruhsatnameleri ve işletme haklarının Anayasamızın 130 ncu maddesi çerçevesinde rahat benzeri bir işlemle ve peşin tazminat karşılığında sona erdirilmesi ve onlarla bir bütün teşkil eden malların bundan böyle arama ve işletme faaliyetlerini Devlet adına yürütecek iktisadi devlet teşekkülüne intikali usulünü düzenlemektedir.

MADDELERİN GEREKÇESİ

Madde 1. — Daha önce özel kişilerce aranan ve işletilen madenlerden belirli türlerinin Devletçe aranmasına ve işletilmesine, bu madenlerle ilgili olarak özel kişilere verilmiş arama ruhsatnameleri ve işletme haklarının geri alınmasına karar vermeye Bakanlar Kurulu yetkili kılınmıştır. Yürürlükte bulunan 6309 sayılı Maden Kanununa göre arama ve işletme ruhsatnameleri Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, işletme imtiyazları ise Bakanlar Kurulu kararıyla verildiğinden; bunların hepsini kapsayacak bir geri almayı kararlaştırma yetkisinin Bakanlar Kurulunca kullanılması uygun görülmüştür.

Bakanlar Kurulu bu yetkisini ülke ekonomisinin gereklerine ve Devletin mali kaynaklarının yeterliğine göre kullanacağı için, uygulamanın çeşitli kanunlarımızda olduğu gibi belirli bölgeler itibarıyla ve her bölge içinde de belirli bir öncelik sırasına göre yapılması öngörülmüştür. Bakanlar Kurulu kararında bu hususlardan başka, sözkonusu madenlerin Devlet adına sermayesinin tamamı Devlete ait ve çalışma konuları elverişli olan İktisadi Devlet Teşekküllerinden hangisi tarafından aranacağı ve işletileceği de açıklanacaktır.

Madde 2. — Belirli cins madenlerin Devletçe işletilmesine ilişkin Bakanlar Kurulu kararının Resmi Gazetede yayımından bu madenlerle ilgili arama ruhsatnameleri ve işletme haklarının fiilen geri alınmasına ve onlarla bir bütün teşkil eden işletme mallarının ilgili İktisadi Devlet Teşekkülüne intikaline kadar kısa veya uzun bir süre geçeceğinden, Devletçe işletilecek madenlerle ilgili bazı öntedbirlerin alınması zorunludur.

Bu tedbirlerin başında çeşitli spekülatif temlikleri önlemek amacıyla, Devletçe işletilecek madenler üzerindeki tasarruf işlemlerinin Bakanlar Kurulu kararının uygulanacağı bölgeler itibarıyla durdurulması gerekmektedir. Öte yandan bu bölgeler için daha önce verilmiş arama ruhsatnameleri veya işletme haklarının sona erdirilmesi sözkonusu olduğu ve yenilerini vermeye devam etmenin işleri zorlaştırmaktan başka bir anlamı kalmayacağı için, yeni işlem yasağı getirilmiştir.

Madde 3. — Bakanlar Kurulu kararının yayımı tarihinden madenin ilgili İktisadi Devlet Teşekkülünce fiilen devralınmasına kadar geçecek süre içinde işletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahiplerinin madende bazı zararlı davranışlarda bulunmasını önlemek amacıyla, işletme faaliyetinin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca atanacak bir maden mühendisinin gözetimi altında yürütülmesi bir tedbir olarak düşünülmüştür. İşletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahibinin gözetimin gereklerine aykırı davranışları, durumun ağırlığına göre, bakanlığın işletme faaliyeti ile ilgili belirli iş ve işlemlerin yapılmasını gözetici mühendisin yazılı iznine tabi tutmasından işletme faaliyetinin kısmen veya tamamen durdurulmasına kadar giden çeşitli müeyyideler uygulamasına yol açacaktır.

Maddenin (A) bendinde yer alan bu tedbirler, işletme hakkına konu olan veya Maden Kanununun 57 nci maddesi kapsamına giren madenlerdeki işletme faaliyetleri ile ilgili olup, 57 nci maddenin kapsamı dışında kalan maden alanlarında esasen işletme faaliyetinde bulunulması sözkonusu değildir. Bu nedenle (B) bendi ile getirilen hüküm, bu gibi alanlarda işletme faaliyetine geçme taleplerinin yerine getirilmemesi için konmuş; (C) bendi ile de arama ruhsatnameli madenlerde arama faaliyetinin durdurulacağı açıklanmıştır.

Madde 4. — Devletçe işletilmesine karar verilen madenlerde yapılacak tespit ve takdir işlerini yürütecek takdir komisyonunun bu görevi ve oluşması açıklanmış, Bakanlar Kurulu kararının uygulanacağı bölgelerdeki iş durumuna göre birden çok takdir komisyonunun kurulabileceğine işaret edilmiştir.

Madde 5. — Takdir komisyonunun Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının girişimi üzerine kurulacağı belirtilmiş, komisyon üyeliklerindeki boşlukların nasıl doldurulacağı ve komisyon çalışmalarının yürütülebilmesi için gerekli en az toplanma yetersayısı gösterilmiştir.

Madde 6. — Takdir Komisyonunun sadece maden alanında değil, aynı zamanda işletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahibinin bürolarında ve Maden Dairesi gibi resmi dairelerde incelemeler yapması gerekebilir. Bu nedenle Bakanlar Kurulu kararında gösterilen öncelik sırası içinde kalmak kaydıyla, devralınacak madenin özelliklerine ve uygulama bölgesindeki iş durumuna göre takdir komisyonunun çalışmalarını bizzat düzenlemesi ilkesi kabul edilmiştir.

Öte yandan Devletçe işletilmesine karar verilen madenlerin biran önce ilgili iktisadi devlet teşekkülünün kontrolü altına girmesinde yarar, hatta zorunluk vardır. O yüzden takdir komisyonunun çalışmalarını süratle yürütmesi için, bu çalışmaların bir defalık süre uzatılması olanağı ile birlikte - en çok altı ay içinde tamamlanması öngörülmüştür.

İkinci fıkrada komisyon çalışmaları sırasında işletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahibi veya temsilcisinin dinlenmesi, işletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahibi yararına bir güvence olarak düşünülmüştür. Ancak bu kimselerin bilgi vermekten kaçınmaları komisyon çalışmalarını etkilemeyecektir.

Maddenin son fıkrasında takdir komisyonunun karar alma usulü düzenlenmiştir.

Madde 7. — Takdir komisyonunun bir maden alanındaki görevi bitince, burada düzenlemiş olduğu tutanakların gerekli işlemler yapılmak üzere hemen Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına gönderileceği belirtilmiştir.

Madde 8. — Takdir komisyonunun çalışmalarını düzenli bir biçimde yürütebilmesi için her maden alanında izlemesi gereken iş sırası, ayrıntılı bir biçimde gösterilmiştir. Buna göre komisyon bir maden alanında görev başlayınca ilk iş olarak bütün mevcutları, miktarları ve halihazır fiili durumlarıyla gösteren bir tutanak düzenleyecektir. İkinci iş olarak bu mevcutlardan ilgili iktisadi devlet teşekkülünce devralınacak taşınır ve taşınmaz malları ayıracak ve bunları hukukî durumlarını da belirten ikinci bir tutanakla tespit edecektir. Devralınacak malların ayrılmasında ölçü olarak Maden Kanunundan gelen bir ilke ile bunların işletme hakkı veya arama ruhsatnamesi ile bir bütün teşkil etmesi, özellikle işletme ve arama faaliyetlerinin süratlilik ve güvenliği için zorunlu olması koşulu aranmıştır. Örneğin yararlanma olanağı kalmamış, başka bir deyişle ya bulunan cevherin tamamı çıkarıldığı ya da işletmeye değer bir cevher bulunmadığı için terk edilmiş bir galerinin maden cilik açısından herhangi bir işlevi kalmayacağı için, bu gibi tesislere devralınacak mevcutlar arasında yer verilmesi söz konusu olmayacaktır.

Komisyonun yapacağı üçüncü iş, ikinci aşamada devralınmak üzere ayrılan taşınır ve taşınmaz mallara değer biçmektir. Yapılan değer takdirleri üçüncü bir tutanakla tespit edilecek ve buna işletme hakkı veya arama ruh-

satnamesi sahibinin mülkiyetinde olup kamulaştırılması gereken taşınmazların harita, plan veya krokileri eklenecektir.

Madde 9. — İşletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahibinin mağdur olmaması için, kendisine, takdir komisyonunca devralınacak mevcutlar arasında yer verilmeyen taşınır veya taşınmaz malları tek başına yararlanılamayacak veya başka türlü kullanılamayacak duruma düştüğü takdirde, bunların da devralınacak mevcutlar arasına alınarak değerlerinin takdirini isteme olanağı tanınmıştır. Ancak böyle bir istek, yalnız işletme ve arama faaliyetleri ile ilgili mallar için söz konusu olabilecektir. Takdir komisyonunun böyle bir isteği kabul etmesi halinde, işletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahibinin ilerde geri alma ve kamulaştırma işlemlerine karşı açacağı davada bu hususa da itiraz etme hakkı saklı tutulmuştur. O yüzden komisyonun ret kararının gerekçeli olması, hem ilerde açılacak bir davada aydınlatıcı bir belge, hem işletme hakkı ve arama ruhsatnamesi sahibi yararına bir güvence olarak düşünülmüştür.

Madde 10. — Tasarının en önemli hükümleri, geri alınan işletme hakları ve arama ruhsatnamelerinin sahiplerine ödenecek tazminatın hesaplanmasıyla ilgili oldukları için bu maddede toplanmıştır. Bu nedenle maddede yer alan değerlendirme ilkelerinin açıklanması yararlı olacaktır:

Madde, kendi içinde işletme hakkına konu olan madenlerle ilgili (A) Maden Kanununa göre bulunmuş maden niteliğine ulaştırılmış işletme hakkı talepli ve arama ruhsatnameli madenlerle ilgili (B) ve bulunmuşluk niteliğine ulaştırılmamış işletme hakkı talepli ve arama ruhsatnameli madenlerle ilgili (C) bendi olmak üzere üç bölüme ayrılmıştır.

(A) bendinde işletme hakkına konu olan madenlerde işletme ruhsatnamesi veya işletme imtiyazı sahiplerine ödenecek tazminat tutarını oluşturacak kalemlerin aşağıdaki değerleri üzerinden hesaplanması öngörülmüştür:

1. İşletme ruhsatnamesi veya işletme imtiyazı normal süresi sona ermeden geri alındığı için sahibine bundan dolayı bir tazminat ödenmesi uygun görülmüştür. Ancak geri alınacak işletme ruhsatnamesi veya işletme imtiyazının normal süresi sonunda hiç bir ekonomik değeri kalmayacağı, başka bir deyişle ruhsatname veya imtiyaz süresi sonunda bunların değeri sıfıra inmiş olacağı, o yüzden ruhsatname veya imtiyaz sahiplerinin zaten bunları ruhsatname veya imtiyaz süresinin sonunda itfa etmiş olmaları gerekeceği için; ruhsatname veya imtiyazın amortismanlar düşüldükten sonra kalan maliyet bedeli üzerinden değerlendirileceği hükme bağlanmıştır. Esasen Türk Ticaret Kanununa göre de bu gibi ruhsatname ve imtiyazlar amortismanlar düşüldükten sonra en çok maliyet bedelleri üzerinden ödemeye geçilebilir.

2. Takdir komisyonunun kendiliğinden veyahut arama ruhsatnamesi veya işletme hakkı sahibinin başvurması üzerine devralınacak mevcutlar arasına alacağı malların gerçek değerleri şöyle hesaplanacaktır :

a) İşletme hakkı sahibinin mülkiyetinde olup kamulaştırılması gereken arazinin alım - satım değeri, Anayasamızın 38 nci maddesine göre ödenmesi gereken karşılık olarak alınmıştır. Ancak spekülatif temliklerle suni değer artışlarını önlemek için, madenlerin Devletçe işletilmesine ilişkin Bakanlar Kurulu kararının yayımı tarihindeki alım - satım bedeli esas alınmıştır. Zaten yukarda açıklaması yapılan 2 nci madde gereğince Bakanlar Kurulu kararının uygulanacağı bölgelerde Devletçe işletilmesi öngörülen madenlerle ilgili tasarruf işlemleri durdurulmuş bulunmaktadır. Dolayısıyla madenin bulunduğu arazinin değerinin de bu tarih itibarıyla donmuş olacağını kabul etmek gerekir.

Maden Kanununun 125 nci maddesi gereğince daha önce işletme hakkı sahibi lehine kamulaştırılmış bulunan arazi bakımından bir istisna getirilmektedir : İşletme hakkı sahibinin başka bir nedenle edinmiş bulunduğu taşınmazlardan farklı olarak, Maden Kanununun 125 nci maddesi gereğince kamulaştırılmış bulunan arazinin sözleşme özgürlüğü koşulları içinde değil, fakat araya kamu gücünün girmesi suretiyle kendi mülkiyetine geçirilmiş olması, bu gibi taşınmazların farklı bir biçimde ele alınmasını haklı gösterecek niteliktedir. Esasen böyle bir arazinin ancak madenin işletilmesi amacıyla, yani belli bir ekonomik işlevin yerine getirilmesine bağlı olarak kullanılabilceği, Maden Kanununun 125 nci maddesinden anlaşılacaktır. Öte yandan işletme hakkı sahibi ilk kamulaştırma bedelini ödemekle bir miktar parayı bu araziye bağlamış olmaktadır. Bu nedenle söz konusu arazi, hizmet ettiği ekonomik işlevin gereği olarak ikinci bir kamulaştırmaya tabi tutulurken işletme hakkı sahibine makul bir tazminatın ödenmesi uygun görülmüştür. İşte bu düşünce ile Maden Kanununun 125 nci maddesine göre daha önce işletme hakkı sahibi lehine kamulaştırılmış arazide ka-

mulaştırma bedelinden hareket edilerek, buna arada geçen süre için - aslında işletme hakkı sahibi bu süre boyunca araziden yararlandığı halde - yıllık % 11 faiz eklemek suretiyle bulunacak miktar arazinin yeniden kamulaştırılması nedeniyle ödenecek tazminat olarak kabul edilmiştir. Bilindiği gibi yıllık % 11 faiz, halen Devlet tahvillerine yatırılmış bulunsaydı sağlayacağı gelire birlikte işletme hakkı sahibine iade edilmiş olacaktır.

Maden Kanununun 125 nci maddesi gereğince kamulaştırılmış bulunan arazi için getirilen istisnai hüküm amacına ters bir sonuç vermemesi için, kamulaştırma bedeline yıllık % 11 faiz eklemek suretiyle bulunacak miktarın hiçbir suretle arazinin alım - satım bedelini geçemeyeceği de açıklığa kavuşturulmuştur.

b) Burada maden alanındaki tesisler, Maden Kanununun 100 ncü maddesinin birinci fıkrası kapsamına girenler ve bunun dışında kalanlar olmak üzere iki grupta ele alınarak (b) ve (c) başlıkları altında düzenlenmiştir.

Bilindiği gibi Maden Kanununun 100 ncü maddesinin birinci fıkrası, maden işletme hakkının sona ermesi halinde maden işletme hakkı sahibine tazminat verilmeksizin kuyular, galeriler ve bunların korunması için yapılmış iksa tesislerinin Devlete intikal edeceğini öngörmüştür. Dolayısıyla işletme hakkı süresinin sonu itibarıyla bu tesislerin işletme hakkı sahibi açısından taşıyacağı ekonomik değer - yukarıda işletme ruhsatnamesi ve işletme imtiyazı konusunda açıklandığı gibi - sıfır olacaktır. Zaten işletme hakkı sahibi bu gibi tesisleri işletme hakkı süresinin sonu itibarıyla itfa etmek durumundadır. Bu düşünceden hareket edilerek Maden Kanununun 100 ncü maddesinin birinci fıkrası kapsamına giren tesislerin amortismanlar düşüldükten sonra kalan maliyet bedelleri ile hesaba dahil edilecekleri hükme bağlanmıştır.

c) Diğer tesis ve binalara gelince; bunların - 6830 sayılı İstimlak Kanununa paralel olarak - cari inşaat fiyatlarına göre hesaplanacak maliyet bedellerinden amortismanlar düşülmek suretiyle bulunacak değerleri dikkate alınacaktır. Tereddütlere meydan vermemek için Bakanlar Kurulu kararının yayımı tarihindeki inşaat fiyatlarının esas alınacağı ve düşülecek amortismanların ilk maliyet bedeli üzerinden hesaplanmış amortismanlar değil, inşaat fiyatlarına göre bulunacak yeni maliyet bedelleri üzerinden hesaplanacak amortismanlar olduğu açıklanmıştır.

Öte yandan burada da Maden Kanununun 125 nci maddesi gereğince daha önce işletme hakkı sahibi lehine, kamulaştırılmış binalar için - bunlardaki yıpranma payı da dikkate alınarak - yukarıda (a) başlığı altında açıklanan nedenlerle ve aynı biçimde bir istisna getirilmiştir.

ç) Araç ve gereçlerle teçhizat ve malzeme gibi taşınır malların farklı bir işleme tabi tutulmasını gerektiren bir neden bulunmadığı için, onların temel kurala uygun olarak Bakanlar Kurulu kararının yayımı tarihindeki alım - satım bedelleri dikkate alınacaktır.

3. Geçici işgal konusu arazi için daha önce işletme hakkı sahibince ödenmiş olan tazminatın artık kendisinin yararlanamayacağı kısmına tekabül eden miktarı ödenecektir.

4. İşletme hakkı sahibi işletme ruhsatnamesi veya imtiyazının devam edeceği düşüncesiyle birtakım tahhütlere girmiş olabileceğinden, bunların yerine getirilememesi yüzünden uğrayacağı kâr kaybının makul bir ölçüde tazmin edilmesi öngörülmüştür. Tasarımın getirdiği ölçüye göre, sadece Bakanlar Kurulu kararının yayımı tarihinde mevcut ve madenin özelliklerine göre yapılması olağan sayılabilecek sözleşmelerin işletme hakkının geri alınması nedeniyle yerine getirilememesi sonucunda yoksun kalınacak kâr, tazminat konusu olmaktadır. Bu ölçü, Borçlar Kanununun haksız fiillerde ve sözleşmeye aykırı hareketlerde zarar miktarının işlerin olağan gidişi ve zarara uğrayanın almış bulunduğu tedbirler gözönünde bulundurulacak belirlenmesi ilkesine uygundur. Bu çerçevede içinde kâr yoksunluğu tazminatının hesaplanması, objektif bir ölçü olarak Devletçe işletilmesi kararlaştırılan maden cinsindeki ortalama kâr hadleri üzerinden yapılacaktır.

Kâr yoksunluğu tazminatı kapsamına girecek sözleşmelerin gerçeğe aykırı bir biçimde miktar ve süre itibarıyla yükseltilmemesi için, bir tavan olarak bunların işletme ruhsatnameli madenlerde şartnamede yazılı asgari üretim kapasitesine göre en çok altı aylık, işletme imtiyazlı madenlerde ise bir yıllık bir dönem için dikkate alınması hükmü getirilmiştir.

Öte yandan bu sözleşmeler yerine getirilebilmiş olsaydı, işletme hakkı sahibince Devlet hakkı ve Maden Kanununun 136 ncü maddesinin (B) bendi anlamında buluculuk hakkı ödeneceği için, bunlar kâr yoksunluğu tazminatından indirilecektir.

Nihayet işletme hakkı sahiplerine verilecek tazminat, Tasarının 11, 12, 23 ve 24 ncü maddelerinde yazılı miktarlar kesildikten veya ayrıldıktan sonra ödeneceği için, bu maddelerin hükümleri saklı tutulmuştur.

Maddenin (B) bendinde Maden Kanununa göre bulunmuş maden niteliğine ulaştırılmış işletme hakkı talepli ve arama ruhsatnameli madenlerle ilgili arama ruhsatnamelerinin sahiplerine ödenecek tazminat, (A) bendi hükümlerine yollama yapılarak düzenlenmiştir. (A) bendi hükümleri koşulların benzerliği ölçüsünde kıyas yoluyla burada da uygulanacak, ancak henüz işletme faaliyetine geçilmediği için kâr yoksunluğu tazminatı ödenmeyecektir. Fakat burada bulunmuş maden niteliğine ulaştırılmış madenler söz konusu olduğu için, Maden Kanununun 136 ncı maddesinin (A) bendi anlamında bir buluculuk hakkı tazminatı, madeni devralacak İktisadi Devlet Teşekkülünce ödenecektir.

(A) ve (B) bentleri için ortak hüküm olarak, tazminatın hesaplanmasında rezervlerin dikkate alınmayacağı belirtilmiştir. Maden rezervleri Anayasamızın 130 ncü maddesine ve Maden Kanununa göre Devletin hüküm ve tasarrufu altında oldukları ve yatağından koparılarak yeryüzüne çıkarılmadıkça özel mülkiyet konusu sayılmayacakları için; bunlardan dolayı herhangi bir tazminat ödenmesi düşünülemeyeceği gibi, böyle bir ödemenin Anayasaya aykırı olacağı açıktır.

(C) bendinde bulunmuşluk niteliğine ulaştırılmamış madenlerde arama ruhsatnamesi sahiplerine herhangi bir bedel ödenmeyeceği hükme bağlanmıştır. Bu gibi madenlerde madencilik bakımından henüz herhangi bir ekonomik değer yaratılmamış olduğu, dolayısıyla madeni devralacak iktisadi devlet teşekkülünün malvarlığına herhangi bir ekonomik değer girmeyeceği için bir tazminat ödenmesi sözkonusu değildir.

Madde 11. — Devletçe işletilmesine karar verilen madenler üzerindeki buluculuk hakları sona ermektedir. Bununla birlikte hak sahiplerinin mağdur olmaması için Maden Kanununun 136 ncı maddesinin (A) bendi anlamında daha önce tespit edilmiş, fakat henüz ödenmemiş bulunan tazminatın işletme hakkı sahibine verilecek tazminattan kesilerek bulucuya verilmesi; 136 ncı maddenin (B) bendi anlamındaki buluculuk aidatının ise, madenin devralınması sırasında yalnız bir defaya mahsus olmak üzere, işletme hakkı sahibine ödenecek kâr yoksunluğu tazminatının hesaplanmasına esas alınan sözleşmeler yerine getirilebilmiş olsaydı verilmesi gereken aidat miktarında bulucuya veya yasal haleflerine ödenmesi öngörülmüştür.

Madde 12. — Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü'nün daha önce işletme hakkı sahibine karşı Maden Kanununun 49 ncü maddesine göre veya başka bir suretle doğmuş, fakat henüz ödenmemiş bulunan arama masrafları alacağının da, işletme hakkı sahibine ödenecek tazminattan kesilerek Enstitüye verilmesi hükme bağlanmıştır.

Madde 13. — Türk Ticaret Kanununa göre madencilikle uğraşmak üzere kurulan işletmeler ticari işletme ve bunları işletenler tacir sayıldığı için, her tacir gibi madenciler de ticari defterler tutmak zorundadır. Bu nedenle takdir komisyonunun, işletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahiplerine ödenecek tazminat miktarlarının hesaplanmasında esas itibarıyla bunların Türk Ticaret Kanunu ile Vergi Usul Kanununa göre tutmak zorunda oldukları defterlerle onlara dayanak olan belgeleri gözönünde bulunduracağı; ancak gerektiğinde vergi beyannameleri, vergi dairesinin takip ve tespitleri, Maden Dairesi, Maden Sicili ve benzeri dairelerin kayıtları gibi kontola yarayıcı resmi kaynaklara müracaat edebileceği belirtilmiştir.

Ayrıca söz konusu defter ve belgelerin işletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahibince ibraz edilmemesi, defterlerin kanuna uygun olarak tutulmuş bulunmaması veya defter kayıtlarının devralınacak mevcutların halihazır durumunu yansıtmayacak ölçüde yüksek görülmesi halinde komisyonun gereken hususlarda resen takdir yetkisinin haiz olacağı ikinci fıkrada açıklanmıştır.

Madde 14. — Takdir komisyonunca devralınacak mevcutlar arasında yer verilmiş olup işletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahibinin mülkiyetinde bulunan taşınmazlar için kamulaştırma yapılması, Anayasamızın 38 ncı maddesi gereğidir. Devletçe işletilmesine karar verilecek madenler birden çok ilde bulunabileceği için, İstimlak Kanununa paralel olarak kamu yararı kararının Bakanlar Kurulunca verilmesi öngörülmüştür. Ancak belirli cins madenlerin Devletçe işletilmesine karar verilmesi zaten kamu yararının varlığını ifade edeceği için ayrıca bir kamu yararı kararı verilmesine gerek görülmemiş; Bakanlar Kurulunun söz konusu kararı, aynı zamanda onun uygulanması amacıyla yapılacak bütün kamulaştırmalar için genel bir kamu yararı kararı niteliğinde sayılmıştır. Kamulaştırılması gereken taşınmazlarla ilgili somut kamulaştırma kararları ise, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca verilecektir.

Son fıkrada kamulaştırma ile ilgili olarak bu Kanunda düzenlenmemiş bulunan hususlarda -bu Kanunun hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla- İstimlak Kanunu hükümlerinin uygulanacağı açıklanmıştır.

Madde 15 . — Devletçe işletilmesine karar verilen madenlerle ilgili işletme hakkı veya arama ruhsatnamesinin geri alınması ve kamulaştırma kararları ile takdir olunan tazminat miktarının işletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahibine ve madeni devralacak iktisadi devlet teşekkülüne tebliği usulü düzenlenmiştir. Buluculuk hakkı sahibine ise sadece kendisini ilgilendiren hususlar tebliğ edilecektir. Yapılan işlemlerin kamuoyunca da denetlenmesini sağlamak üzere ilgililere tebliğ edilecek hususların Resmî Gazete ile de ilânı öngörülmüştür. Tebligat ve ilan, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca yaptırılacaktır.

Madde 16. Devletçe işletilmesine karar verilen madenlerle ilgili işletme hakkı ve arama ruhsatnamelerinin geri alınması, onlarla bir bütün teşkil eden malların değerlerinin takdiri, taşınmazlar için kamulaştırma kararı verilmesi gibi işlemlerin idari işlem niteliğinde oldukları açıktır. O yüzden bu işlemlere karşı başvurulacak yargı yolunun idari yargı olması doğal ise de, İstimlak Kanununda bedele ilişkin uyuşmazlıklar için adli yargıya gidileceğinin öngörülmesi, burada tereddütlere yol açabileceğinden; Danıştayın gerek geri alma ve kamulaştırma işlemlerine, gerek takdir edilen tazminat miktarlarına ilişkin davalara bakmaya yetkili olduğu belirtilmiştir. Aslında idari bir işlemin adli yargı eliyle denetlenmesi istisnai bir husustur. Kural, Anayasanın 149 ncu maddesi uyarınca bu işlemlerin Danıştayca denetlenmesidir. Dolayısıyla Tasarının getirdiği düzenleme ile hukuki bakımdan sadece genel kural teyit olunmaktadır.

Öte yandan geri alma ve kamulaştırma işlemleri ile takdir edilen tazminat miktarları, aslında birbirine bağlı işlemler oldukları için; aynı anda çeşitli bölgelerde yapılacak uygulamaların tek bir yargı mercisinde toplanması ve denetlenmesi yararlı görülmüştür.

İşletme hakkı veya arama ruhsatnamesi ve buluculuk hakkı sahiplerince tebligat tarihinden itibaren 15 gün içinde açılması gereken bu davalarda husumetin idari işlemleri yürüten Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile madeni devralacak ve takdir edilen tazminatı ödeyecek olan iktisadi devlet teşekkülüne yöneltilmesi kabul edilmiştir.

6 ncı madde ile ilgili açıklamalarda da değinildiği gibi, Devletçe işletilmesine karar verilen madenlerin bir an önce ilgili iktisadi devlet teşekkülünün kontrolü altına geçmesi ve yapılacak işlemlerin kısa zamanda bitirilmesi zorunludur. Bu nedenle hem açılacak davaların süratle sonuçlandırılmasını sağlamak üzere bunların diğer davalara tercihan ve ivedilikle görüleceği, hem bu davalarda yürütmeyi durdurma kararı verilemeyeceği belirtilmiştir. Bu yoldaki hükümlerin Anayasamıza aykırı olamayacağı, Anayasa Mahkemesinin kararları ile açıklığa kavuşturulmuş bulunmaktadır.

Madde 17. — Devletçe işletilmesine karar verilen madenlerle ilgili işlemler, çeşitli uzmanlık dallarını ilgilendiren sorunları birlikte getirebilir. Bu sorunların gereğince incelenebilmesi, geniş tecrübe ve yeterlik ister. O yüzden bilirkişi incelemesini gerektiren davalarda farklı, fakat konuyla ilgili olan mesleklerden üç kişilik bir bilirkişi kurulunun seçilmesi öngörülmüştür. Bilirkişiler Bakanlar Kurulu kararının yayımı tarihinden itibaren 10 gün içinde Danıştayın kendiliğinden harekete geçerek Maliye Bakanlığı ile Maden Mühendisleri Odası ve Ankara Sanayi Odasından onar bilirkişi adayı göstermelerini istemesi üzerine, bu Bakanlık ve adı geçen meslek kuruluşlarının düzenleyeceği listelerden seçilecektir. Listeler bir yıl için ve Bakanlar Kurulu kararı ile ilgili uygulamaların gerektirdiği sürece veya mevcut listelerden fiili ve hukuki nedenlerle bilirkişi seçmek olanağı kalmadığı zaman düzenlenecektir.

Madde 18. — Hazırlanan Tasarı Devletçe işletilecek madenlerle ilgili işletme hakları veya arama ruhsatnamelerinin geri alınması dolayısıyla verilecek tazminatın peşin ödenmesi ilkesine dayandığı için, bunların sahipleri ile buluculuk hakkı sahiplerine ödenecek tazminatın madeni devralacak iktisadi devlet teşekkülünce milli bankalardan birine veya mal sandığına yatırılarak madene elkonması bu maddede düzenlenmiştir. Tazminat miktarının bankaya veya mal sandığına yatırılmasından önce hak sahiplerinin dava açması için 16 ncı maddede öngörülen 15 günlük sürenin dolması beklenecektir. Bu süre sonunda dava açılmadığı veya açılan dava yalnız tazminat miktarının artırılmasına ilişkin olduğu takdirde banka veya mal sandığına yatırılan paraların hak sahiplerine ödenmesinin geciktirilemeyeceği, bu paraların banka veya mal sandığında gereksiz yere bloke edilmesini önlemek amacıyla belirtilmiştir.

Madde 19. — İşletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahiplerinin süresi içinde Danıştayda dava açmaları halinde - İstiklak Kanununun acele işlerde elkoymaya ilişkin hükümlerine benzer bir düzenleme ile - maden alanının bu dava dolayısıyla bilirkişilerce yapılacak değer takdirine esas olabilecek bütün özelliklerinin madene el konmadan önce tespit ettirilmesi, davacıların haklarının korunması açısından uygun görülmüştür. Madde, bu konuda izlenecek usulü göstermektedir.

Madde 20. — Birinci fıkranın ilk cümlesinde çeşitli maddelerde sözü edilen «madenin devralınma tarihi» tanımlanmaktadır. Bu, hak sahiplerine ödenecek tazminatların banka veya mal sandığına yatırılarak, işletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahiplerince süresi içinde Danıştayda dava açılmamış olduğu takdirde hemen, dava açılmış olduğu takdirde ise delil tespiti yapıldıktan sonra Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının kararıyla madene el konduğu gündür.

Bu tarihte işletme hakkı veya arama ruhsatnamesinden doğan bütün haklar ve yükümlerle madende devralınmasına karar verilen bütün taşınır ve taşınmaz mallar, kendiliğinden (ipso iure) madeni devralan İktisadi Devlet Teşekkülüne geçecektir. Böylece - Medeni Kanunun taşınmazların kamulaştırma yoluyla edinilmesine ilişkin hükümlerine paralel olarak - burada da mülkiyet ve diğer hakların intikali, başka bir işleme gerek kalmaksızın devralma tarihinde tamamlanmaktadır. Dolayısıyla Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının istemi üzerine maden ve tapu sicillerinde yapılacak tesciller, artık kurucu (ihdasi) değil, açıklayıcı (izhari) nitelikte olacaktır.

Madde 21. — Devralınan maden alanında geçici işgal veya tahsis konusu taşınmaz mallar bulunduğu takdirde, bunlara ilişkin hak ve yükümlerin aynı koşullarla madeni devralan İktisadi Devlet Teşekkülüne geçeceği belirtilmiştir.

Madde 22. — Bir işyerinin devam etmek üzere yeni bir işverene intikali halinde bu işyerinde çalışan işçilerin durumlarının ne olacağı, iş mevzuatında hükme bağlandığı için burada ayrıca hüküm getirilmemiş, iş mevzuatına yollama ile yetinilmiştir.

Ancak devralınan madende ekonomik ve teknik rasyonalizasyon gerekleriyle bazı işçilerin iş sözleşmelerinin sona erdirilmesi söz konusu olabileceğinden, takdir komisyonunun madende çalışan işçileri tespit eden tutanağında devralmadan sonra da işe devamları uygun görülenlerin belirtilmesine olanak verilmiştir.

Öte yandan madeni devralacak İktisadi Devlet Teşekkülünün muvazaalı birtakım sözleşmelerle zarara uğratılmaması için, işçilerin devralma tarihindeki hizmet süreleri ile ücret ve diğer özlük haklarının tespitinde Sosyal Sigortalar Kurumu, vergi dairesi ve benzeri resmi dairelerdeki kayıtların esas alınacağı hükmü konmuştur.

Madde 23. — 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 82 nci maddesi, bir işyerinin devren intikali halinde eski işverenin sigorta primi ve gecikme zammı borçlarından dolayı yeni işverenin de müselsilen sorumlu olacağı hükmüne yer vermektedir. Bu hüküm taraflar arasında bir devir sözleşmesinin bulunması halinde yeni işveren için mağdur edici olmaz. Çünkü işyerini devralan, devralma koşullarını mevcut durumu dikkate alarak ayarlayabilir. Oysa burada taraflar arasında bir sözleşme bulunmadığı için Sosyal Sigortalar Kurumuna büyük ölçüde borçlu bir işverence işletilen bir madeni devralacak İktisadi Devlet Teşekkülü, ağır bir prim borcu ile karşılaşabilir. Bunu önlemek amacıyla Sosyal Sigortalar Kanununun 82 nci maddesinin uygulanması bakımından bir istisna hükmü getirilmiştir. Fakat işletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahibinin Sosyal Sigortalar Kurumuna olan borcunu ödemediği takdirde tazminatını alıp gitmesine fırsat vermemek için, tazminattan yeterli miktarın ayrılarak Sosyal Sigortalar Kanununun 83 ncü maddesi hükümlerine tabi teminat olarak tutulacağı hükmü eklenmiştir.

Madde 24. — Devletçe işletilmek üzere devralınan madenler üzerinde ipotek, haciz ve ihtiyati tedbir gibi kayıtlamalar mevcutsa; bunların devralma tarihinde kalkması ve madenin bu kayıtlamalardan arınmış olarak devralan İktisadi Devlet Teşekkülüne intikali öngörülmüştür. Ancak bu gibi kayıtlamalarla hakları güvence altına alınmış bulunan kimselerin zarara uğramaması için, karşılıklarının madeni devralan İktisadi Devlet Teşekkülünce işletme hakkı sahibine ödenecek tazminattan kesilerek Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı emrine milli bankalardan birine veya mal sandığına emanet olarak tevdi edilmesi ve durumun ilgili merci, makam ve kişilere bildirilmesi öngörülmüştür. Fakat bu gibi karşılıklar, ancak Sosyal Sigortalar Kurumu yararına teminat olarak tutulacak miktar ayrıldıktan sonra kesilecektir.

Emanet olarak bankaya veya mal sandığına tevdi edilen karşılıkların kayıtlamalar kaldırıldığı ölçüde işletme hakkı sahibine ödeneceği veya yetkili mercilerin kararlarına göre işlem yapılacağı son fıkrada açıklanmıştır.

Madde 25. — İşletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahiplerinden daha önce Maden Kanununa göre alınmış teminatların madenin devralınmasından sonra bir anlamı kalmayacağı için, bunların devralma tarihinde Hazineye irat kaydolunmamış kısmının hak sahiplerine iade olunacağı hükme bağlanmıştır.

Madde 26. — Belirli cins madenlerin Devletçe işletilmesine ilişkin Bakanlar Kurulu kararının süratle ve etkinlikle yürütülebilmesi için «maden fonu» adıyla özel bir fon kurulması ve buradan istisnai usullere göre harcamalar yapılabilmesi zorunlu görülmüştür. Maden fonu, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı nezdinde kurulacak ve madeni devralması öngörülen İktisadi Devlet Teşekkülünce yapılacak ödemelerle Bakanlık bütçesine bu amaçla konulacak ödenekten oluşacaktır.

Maden fonunun kuruluşu, işleyişi, tasfiyesi ve bu fondan yapılacak harcamalarla ilgili ayrıntıların düzenlenmesi, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca çıkarılacak bir yönetmeliğe bırakılmıştır.

Madde 27. — Kanunun uygulanması dolayısıyla yapılacak tescil ve benzeri intikal işlemlerinin çeşitli kanunlarda olduğu gibi vergi, resim ve harçlardan muaf tutulması öngörülmüştür.

Madde 28. — Devletçe işletilmesine karar verilen madenlerle ilgili gözetim, tespit ve takdir, birikmişlik vb. işlerde görevlendirilecek kimselerin bu görevleri sırasında Devlet memuru sayılacakları, dolayısıyla onlara karşı işlenecek suçların memura karşı işlenmiş suç kabul edileceği belirtilmiştir. Ancak kendilerinin suç teşkil eden eylemlerinden dolayı aynı suçu işleyen memurlara verilecek cezaların iki katı ile cezalandırılmaları, görevlerinin önemi dikkate alınarak hükme bağlanmıştır.

29 ve 30 ncu maddeler — Kanunun yürürlük tarihi ile Kanunu yürütecek makamı göstermektedir.

Bütçe Plan Komisyonu Raporu

Millet Meclisi

Bütçe Plan Komisyonu

Esas No. : 1/102

Karar No. : 10

30 . 3 . 1978

Millet Meclisi Başkanlığına

Komisyonumuza sevk edilen «Devletçe işletilecek madenler hakkında kanun tasarısı» Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı, Maliye Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilâtı Müsteşarlığı temsilcilerinin de katıldığı toplantıda incelendi ve görüşüldü :

Anayasanın 130 ncu maddesine göre doğal servetler ve kaynaklar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. 6309 sayılı Maden Kanununda da aynı ilke yer almaktadır.

Madenler ekonomik ve stratejik açıdan büyük önem taşımaları ve tükenince yerlerine yenileri konulamayacak doğal servetlerden olmaları nedeniyle, çoğu hukuk sistemlerinde mülkiyet hakkı konusu sayılmamışlardır. Bu ilke, dünya hukuk sistemlerinde olduğu üzere, Anayasamızda da benimsenmiş bulunmaktadır.

Anayasamıza göre, madenlerle ilgili olarak özel kişilere tanınabilecek yetkiler, sadece bunların aranıp işletilmesine, çıkartılıp yararlanılmasına ilişkin izinlerden ibarettir. Dolayısıyla, Devletçe özel kişilere arama ve işletme ile ilgili ruhsatname ve imtiyazlar verilmesi gibi tasarruflar, gerçekte birtakım idari izinlerden başka şey değildir.

Bu itibarla, idari izinlerin gerektiğinde usulüne uygun olarak geri alınabilmesi de idarenin yetkileri içindedir.

Madenlerin aranmasına ve işletilmesine ilişkin izinler Maden Kanununun idareye tanıdığı yetkiye dayanılarak verildiği için bunların, geri alınması usulü de kanun konusu olarak düşünülmüş ve bu tasarı hazırlanmıştır.

Tasarı, Devletçe aranmasına ve işletilmesine karar verilecek madenlerin sermayesinin tamamı Devlete ait bir İktisadi Devlet Teşekkülüne intikali, daha önce bu madenlerle ilgili olarak özel kişilere verilmiş arama ruhsatnameleri ve işletme haklarının geri alınması dolayısıyla ödenecek tazminatların hesaplanması, çıkacak uyuşmazlıklar için başvurulacak yargı yolunu, uygulamaya ilişkin diğer hususları düzenlemektedir.

Yeraltı kaynaklarımızın Anayasaya uygun bir anlayışla ulusal yararlar, doğrultusunda değerlendirilmesi için gerekli düzenlemeyi amaçlayan tasarı, komisyonumuzda, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanının tümü üzerindeki konuşmasından sonra 10 . 3 . 1978 günlü toplantımızda 3 komisyon üyesinden oluşan Alt Komisyona havale edilmiştir.

Alt Komisyon tasarımı gereği gibi incelemiş ve görüşlerini kapsayan raporunu 28 . 3 . 1978 günlü toplantımızda Başkanlık Divanına sunmuştur.

Komisyonumuz, daha sonra Alt Komisyon raporunda belirtilen önerileri de dikkate alarak maddelerin müzakeresini sürdürmüştür.

Tasarının; 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29 ve 30 ncu maddeleri aynen;

Tasarının 6 ncı maddesinde yer alan «tamamlamak zorundadır» ifadesinin yasa diline daha uygun olacağı görüşü ile «tamamlar» ve «uzatılabilir» sözcüğünün de «uzatılır» olarak düzeltilerek ve madde bu değişikliklerle;

Tasarının 13 ncü maddesinin birinci fıkrasının sonundaki «edebilir» sözcüğü, yasa diline daha uygun olacağı görüşü ile «eder» şeklinde, düzeltilerek; aynı maddenin ikinci fıkrasına ise, uygulamada kolaylık sağlamak amacıyla «veya benzer maden işletmelerine göre» ibaresi eklenerek madde bu değişikliklerle;

Tasarının 15 nci maddesindeki tebligat işlemlerinin hızlı ve güvenli biçimde yürütülebilmesi için, bu tebligatların noter aracılığı ile yapılmasında yarar görüldüğünden birinci ve ikinci fıkraların sonundaki «teblig eder» ve «teblig edilir» ibarelerinden önce «Noter aracılığı ile» ibaresi eklenmesiyle;

Tebligatların bu yolla yapılamaması halinde Kanunun işlerliğini korumak, gereksinme duyulan madenlerin Devlete intikalinin geciktirilmemesini sağlamak için, doğrudan doğruya tebligat yapılamayan hallerde, son fıkrada yer alan Resmi Gazete'de ilanın bu tebligat yerine geçeceğini belirtmek üzere «15 gün içinde doğrudan doğruya tebligat yapılamayan hallerde Resmi Gazete'de yapılan bu ilan tebligat hükmündedir.» ibaresinin son fıkrasının sonuna eklenmesiyle ve madde bu değişikliklerle;

Tasarının 17 nci maddesinde yer alan ve bilirkişi seçimine olanak sağlayan «Ankara Sanayi Odası» nun tasarıdan çıkarılarak, yerine Maden Mühendisliği dalında Fakülte veya bölümü bulunan üniversitelerden seçilecek bilirkişilerin yer alması uygun görüldüğünden bunu sağlamak üzere madde yeniden düzenlenerek; kabul edilmiştir.

Yeraltı kaynaklarımızın Anayasaya uygun bir anlayışla ulusal yararlar doğrultusunda biran önce değerlendirilmesi için, tasarının Genel Kurulda öncelikle görüşülmesine karar verilmiştir.

Havalesi gereğince, Sanayi ve Teknoloji ve Ticaret Komisyonuna gönderilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

Saygılarımızla.

Başkan
Tekirdağ
Yılmaz Alpaslan

Kâtip
Trabzon
Ertoz Vahit Suiçmez

Antalya
Kaya Çakmakçı
İmzada bulunamadı.

Başkanvekili
Aydın
Muharrem Sökeli

Adana
M. Kemal Küçüktepeimar

Artvin
Mehmet Balta

Sözcü
İstanbul
Sevil Korum

Adıyaman
Abdurrahman Ünsal
İmzada bulunamadı.

Balıkesir
Necati Cebe

Bolu
Müfit Bayraktar
İmzada bulunamadı.

Bolu
Halûk Karabörklü

Çanakkale
Orhan Çaneri

Diyarbakır
M. Yaşar Göçmen
İmzada bulunamadı.

Eskişehir
İsmet Anı
İmzada bulunamadı.

İstanbul
Karşıt görüşümü yansıtan yazım
eklidir.
Ali Nejat Ölçen

İstanbul
Metin Tüzün

İzmir
Süleyman Genç

Kars
Doğan Araslı

Kastamonu
Sabri Tiğli

Kırklareli
Mehmet Dedeoğlu

Konya
Yücel Akıncı

Manisa
Sümer Oral
İmzada bulunamadı.

Nevşehir
Y. Kemal Yüksekli

Samsun
İ. Etem Kılıçoğlu
İmzada bulunamadı.

Siirt
Nebil Oktay

Sivas
Azimet Köylüoğlu
İmzada bulunamadı.

Tekirdağ
Nihan İlgün
İmzada bulunamadı.

Zonguldak
Avni Gürsoy

KARŞIT OY YAZISI

Belirli cins madenlerin Devletçe aranması ve işletilmesi, yetkisinin Bakanlar Kuruluna verilmesi yasa tasarısının hukuki ve siyasi unsurlarıyla gerçekleşmesine engel olabilecek noktalar taşıdığı sakıncalarla birlikte şöyle özetlenebilir:

1. Özel ve tüzelkişilerin ellerindeki madenlerin Bakanlar Kurulu kararıyla ellerinden alınmasına Danıştaya başvurarak karşı çıkmaları ve yürütmeyi durdurma olasılığı vardır. Bu, yasama yetkisinin, Danıştayda yargılanabilir yürütme yetkisi haline dönüşmesi gibi bir sakıncayı taşıması demektir. Yasama, kendi yetkisini Danıştayda yargılanabilir yürütme yetkisi haline dönüştürmemelidir.

2. Söz konusu yasa tasarısı yetki isteme biçiminde yürürlüğe konacak ise, Anayasanın 64 ncü maddesinin açık hükmü gereğince kanun kuvvetinde kararname şeklinde olması gerekir.

3. Hükümetler, demokrasinin gereği, sürekli yapılarını korumadıklarından farklı siyasal görüşte hükümetler, yasanın tanıdığı yetkiyi kullanıp kullanmamakta serbest kalabilir. Bu durum bir yandan yasanın işlemezliğine neden olurken, öte yandan Devletin eline geçmiş olanla özel kişilerce işletilmesine yeni başlanan madencilik faaliyetleri ortaya çıkarak ikilemli ve adaletsiz bir durum, hattâ aynı yörede meydana gelebilir. Tasarı, «belirli bölgelerde belirli cins madenler» deyimiyile bu dengesizliği bünyesinde taşımaktadır.

4. Tasarının 1 nci maddesiyle Bakanlar Kuruluna verilen yetki, aslında kâğıt üzerinde kalabilir ve uygulama 4 ncü maddedeki Komisyon elinde tikanıklığa uğrar. Yasa tasarısının 4 ncü maddesinde yer alan komisyon, yapısı bakımından konunun sürüncemede kalmasına, komisyon içinde çıkması muhtemel anlaşmazlıkların çözüm merciinin de bulunmaması nedeniyle Bakanlar Kurulunun kararının uygulanmasına engel olabilir ve hatta haksız uygulamaların kaynağı haline de dönüşebilir. Yasama organı kendi yetkisini hükümete ve hükümet de uygulama yönünden yetkisini komisyona devretmektedir. Özdeki sakınca budur,

5. Enerji kaynağı ve yakacak olarak kullanılacak belli kapasitenin üzerindeki bütün kömür yatakları, Demir - Çelik cevheri ve bor tuzlarının Devletçe aranıp işletilmesi yasada temel ilke olmalıdır. Bu alandaki yetki, Bakanlar Kuruluna bırakılmamalı, yasama organı tarafından muhkem kazıya haline getirilmelidir.

Istanbul Milletvekili
Ali Nejat Ölçen

Sanayi ve Teknoloji ve Ticaret Komisyonu raporu

Millet Meclisi
Sanayi ve Teknoloji ve Ticaret
Komisyonu
Esas No. : 1/102

Yüksek Başkanlığa

Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanun tasarısı, ilgili bakanlık temsilcilerinin de iştirakıyla Komisyonumuzda tetkik ve müzakere olundu.

Tasarının gerekçesinde de tafsilatıyla arz ve izah olunduğu veçhile;

3 . 3 . 1954 tarih ve 6309 sayılı Maden Kanununun mülkiyet başlığı altındaki dördüncü maddesi «Madenler Devletin hüküm ve tasarrufu altında olup içinde buldukları arzın mülkiyetine tabi değildir» demektedir.

Tabii servet ve kaynakların aranması ve işletilmesi başlığı altındaki Anayasamızın 130 ncu maddesi «Tabii servetler ve kaynakları, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir. Arama ve işletmenin Devletin özel teşebbüsle birleşmesi suretiyle veya, doğrudan doğruya, özel teşebbüs eliyle yapılması Kanunun açık iznine bağlıdır.» hükmünü getirmiştir.

Yukarıda açıklanan hususların yerine getirilmesi için «3 ncü Beş Yıllık Plan»ın 322 nci sayfasında yer alan «İlkeler ve Tedbirler» bölümününün 3 ncü kısmında «Elektrik enerjisi üretimi için kullanılması zorunlu olan veya Yurt ekonomisine uygun veya verimli şekilde işletilmeyen linyit yataklarıyla stratejik madenler (radyoaktif mineraller, tungsten ve bor tuzları) Anayasamızın 130 ncu maddesine uygun bir anlayışla kamu kuruluşlarınca işletilecektir. Stratejik madenlerin saptanması ve bu nitelikten çıkarılması; ilgili kuruluşlarla Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının görüşü ve Devlet Planlama Teşkilatının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca kararlaştırılacaktır.» denilmiş ve bir önceki Hükümetçe Bütçe Plan Karma Komisyonuna sunulan ve sonradan geri alınan «Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Taslağı»nın 124 ncü sayfasında yer alan «İlkeler bölümünde» plan hedefleriyle uyum içinde, sanayileşme vitreminizin tabii kaynaklara yönelik ve hammadde ihtiyaçlarını, yeterince karşılayabilecek ölçekte, nitelik ve terimin içinde yapılmasını sağlamak için; (1) Kamu'nun ülke maden işletmeciliğindeki denetim ve etkinliği artırılacak; (2) önemli maden kaynaklarımız, Anayasamızın 130 ncu maddesine uygun bir anlayışla, bu amaçla görevlendirilecek kamu kuruluşları tarafından işletilecek; (3) işletmeciliğin milli kalması temel ilke olacaktır. «Linyit, taş kömürü, demir cevheri, krom, bor tuzları, radyoaktif mineraller, fosfat kayası, manyezit, manganez ve volfram madeni yataklarının salt kamu kesimince işletilmesi sağlanacak.» Ülkedeki bütün linyit, bor tuzları (bor'un her türlü alkali ve toprak alkali birleşikleri), demir, krom, radyoaktif mineraller, fosfat kayası, manyezit, manganez ve volfram madeni yatakları, bu amaçla görevlendirilecek, sermayelerin tümü kamuya ait kuruluşlarca işletilecektir. Denilmek suretiyle bir önceki Beş Yıllık Planda yer alan ilke daha geniş ve kapsamlı olarak ifade edilmiştir.

Diğer taraftan 18 Ocak 1978 tarih ve 16173 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Hükümet Programının 14 ncü sayfasında «yer altı kaynakları bakımından Türkiye'nin geniş olanakları bulunmakla birlikte, bu olanaklar şimdiye kadar yeterince değerlendirilememiştir. Yer yer özel kesim eliyle yapılan değerlendirmeler de çok yetersiz düzeyde bulunmaktadır ve kaynak israfına yol açmaktadır. Hükümetimiz, yeraltı kaynaklarının bütün yurtta ulusal yararlarına en uygun biçimde değerlendirilmesine büyük önem verecektir. Öncelikle önemli linyit yatakları ile demir cevheri ve bor tuzları kamu kuruluşlarınca işletilecektir. Maden yasası yer-

altı kaynaklarımızı Anayasanın 130 ncu maddesine uygun biçimde ulusal yararlar doğrultusunda değerlendirme olanağı sağlayacak biçimde gerçekleştirilecektir.»

Ülkemizin sahip olduğu doğal kaynaklar gereği gibi işletilmemekte, özellikle maden işletimi sahasında özel girişim eliyle yapılan yatırımlar ülke gereksinmesi ile uygun bir biçimde gelişemediğinden doğal servetler ve kayrakları çağdaş işletmecilik anlayışına uygun olarak rasyonel ve yararlı bir şekilde işletilmesine olanak sağlanamamaktadır. Bu durumda Anayasamızın 130 ncu maddesi hükmüne göre zaten Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan doğal servetler ve kaynakların işletilmesi için Devletin maden işletmeciliği sahasına el atması ve bu alanda Devletin yurt çıkarlarına uygun ve yurt gereksinmesine yanıt verecek boyutta çağdaş teknolojiden yararlanan işletmeler kurması kaçınılmaz olmaktadır.

Tasarı gerek içerik ve gerekse yasal düzenleme bakımından; 6309 sayılı Maden Kanununun eksik olan bir bölümünü tamamlar nitelikte görülmüş ve yine adı geçen kanunun bu eksikleri gideren ve sadece güncel ve ivedi bazı sorunların çözümüne yanıt vermek üzere tasarlanan bir yasal düzenlemedir. Tasarı aynı zamanda amaçlanan Plan hedeflerine varmak açısından da yerinde ve faydalı mütalaa olunmuştur.

Tasarıyla getirilen düzenleme, esas itibarıyla Anayasamızın 130 ncu maddesi çerçevesinde bir geri almak işlemidir. Konu, kamu hizmeti imtiyazlarının satın alınması (rachat) benzeri bir işlem olarak ele alınmıştır. Bilindiği gibi İdare Hukukunda rachat, kamu hizmeti imtiyazlarının süresinden önce bu konudaki sözleşmede yer alan koşullara göre veya koşulları Devletçe belirlenmek suretiyle satın alınıp imtiyaza son vermek amacıyla yönelik bir işlemidir. Maden Kanununa dayanılarak özel kişilere verilmiş olan arama ruhsatnameleri hakları kamu imtiyazı niteliğinde olmamakla birlikte; geri alınmaları rachat'a benzetilebilir.

Bir maden işletmesi için 3 temel unsur vardır.

1. — Yer altında mevcut maden rezervi
2. — Bu rezervin aranıp işletilmesi ve bundan yararlanılması için Devletçe verilmiş izin niteliğinde yetkiler (arama ruhsatnameleri ve işletme)
3. — Cevherin yer yüzüne çıkarılması için yapılmış yer altı ve yer üstü tesisler (yollar, kuyular, galeriler, makineler, araç ve gereçler, vb.)

Maden rezervleri yatağından koparılıp yer yüzüne çıkarılmadığı müddetçe madencinin mal varlığına dahil olmazlar. Madenler yatak halinde mülkiyet hakkı konusu olmayıp devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğunu yukarıda işaret etmiştik. Bu nedenle arama ruhsatnameleri ve işletme hakları geri alınan madenlerin rezervleri için herhangi bir tazminat ödenmesi söz konusu olamayacağı bir gerçektir.

Tasarı ile maden işletmelerinin aktif ve pasifleriyle devralınması yoluna gidilmemiş, arama ruhsatnamesi veya işletme hakkı ile ve bir bütün teşkil eden malların devralınması ile yetinilmiştir.

6309 sayılı Yasanın istimlak kararı başlığı altındaki 125 nci maddesi işletme hakkı sahibi lehine istimlakın yürürlükte bulunan istimlak hakkındaki mevzuat hükümlerine tevfikân yapılabileceğini bildirmektedir. Anayasamızın kamulaştırma başlığı altındaki 38 nci maddesinin birinci fıkrası «Devlet ve kamu tüzel kişileri, kamu yararının gerektirdiği hallerde, karşılıklarını peşin ödemek şartıyla özel mülkiyette bulunan taşınmaz malları, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, tamamını veya bir kısmını kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idari irtifaklar kurmaya yetkilidir.» hükmünü getirmiştir.

Tasarı, daha önce işletme hakkı sahibi lehine kamulaştırılmış arazide kamulaştırma bedelinden hareket edilmiş, aradan geçen sürenin her yılı için % 11 faiz ödeneceği bildirilmiş ve faizin alım ve satım bedelini geçemeyeceğini öngörmüştür.

Belirli bölgelerde belirli cins madenlerin devletçe aranmasına ve işletilmesine bu madenlerle ilgili olarak daha önce gerçek kişilerle özel hukuk tüzel kişilerine verilmiş arama ruhsatnameleri ve işletme hakları geri alınmasına karar vermeye Bakanlar Kurulu yetkilidir. Bakanlar Kurulu kararında bunun köyler, ilçeler veya iller itibarıyla hangi bölgelerde ve hangi öncelik sırasıyla uygulanacağı, arama ruhsatnameleri ve işletme hakları geri alınacak madenlerin sermayesinin tamamı devlete ait ve çalışma konuları uygun olan İktisadi Devlet Teşekküllerinden hangisi eliyle aranacağı ve işletileceği belirtilir. Bakanlar Kurulu bu yetkisini ülke ekonomisinin gereklerine ve devletin mali kaynaklarının yeterliğine göre kullanacaktır.

Tasarı, işletme ruhsatnamesi veya işletme imtiyazı sahibine normal süre sona ermediğinden taahhütleri dolayısıyla uğrayacağı zararlar gözönüne alınarak tazminat ödenmesini hükme bağlamış, kamulaştırılması gereken arazinin alım - satım değeri, tesis ve binalar, araç ve gereçler, teçhizat ve malzemeler gibi taşınır malların bedelleri, ödenecek tazminatların hesaplanması, çıkacak uyuşmazlıklar için başvurulacak yargı yolları, madenlerde çalışanların durumlarını düzenlemektedir.

Enerji sorunumuzun çözümlenmesine büyük katkıları olacak, döviz darboğazının aşılmasında faydalar sağlayacak, ülke ekonomisine yararlar getirecek bir gereksinmenin icabı olan tasarının tümü, Komisyonumuzca uygun mütalaa olunarak prensip olarak kabul edildikten sonra maddelerin görüşülmesine geçilmiştir.

Tasarının 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, ve 30 ncu maddeleri uygun görülerek Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

Daha önce havalesinin yapıldığı Plan Komisyonunun 6, 13, 15 ve 17 nci maddeler üzerinde yaptığı değişiklikler, yerinde görülerek, Komisyonumuzca benimsenmiştir.

Konunun önemi ve ivediliği gözönünde tutularak tasarının Genel Kuruldan öncelikle görüşülme hususunda istemde bulunulması kararlaştırılmıştır.

Genel Kurulun tasviplerine arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa saygıyla sunulur.

Başkan
Sakarya
Barbaros Turgut Boztepe

Sözcü
Ankara
Cengiz Şenses

Ağrı
Kerem Şahin
İmzada bulunamadı.

İstanbul
Zeki Eroğlu

İstanbul
Enver Karabeyoğlu

İzmir
Neccar Türkcen

Kocaeli
İbrahim Akdoğan

Kütahya
Sayın Esat Kırathlıoğlu'nun muhalefet şerhine aynen iştirak ederek aleyhte oy kullandım.
Ali İrfan Haznedar

Nevşehir
Anayasa ve özel hukuk prensiplerine ayrıca yurt gerçeklerine tamamen aykırı bir özellik taşıdığından aleyhte oy kullandım.
Esat Kırathlıoğlu

Van
İhsan Bedirhanoğlu

Ankara
Alişan Canpolat

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanun Tasarısı

Birinci Bölüm

DEVLETÇE İŞLETİLECEK MADENLERİN BELİRTİLMESİ VE ÖNTEDBİRLER

I. Bakanlar Kurulu Kararı :

MADDE 1. — Belirli bölgelerde belirli cins madenlerin Devletçe aranmasına ve işletilmesine, bu madenlerle ilgili olarak daha önce gerçek kişilerle özel hukuk tüzel kişilerine verilmiş arama ruhsatnameleri ve işletme haklarının geri alınmasına karar vermeye Bakanlar Kurulu yetkilidir.

Bakanlar Kurulu kararında bunun köyler, ilçeler veya iller itibarıyla hangi bölgelerde ve hangi öncelik sırasıyla uygulanacağı, arama ruhsatnameleri ve işletme hakları geri alınacak madenlerin sermayesinin tamamı Devlete ait ve çalışma konuları uygun olan İktisadi Devlet Teşekküllerinden hangisi eliyle aranacağı ve işletileceği belirtilir. 2804 sayılı Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü Kanunu hükümleri saklıdır.

Bakanlar Kurulu kararı Resmi Gazetede yayımlanır.

II. Devletçe İşletilecek Madenlerle İlgili Öntedbirler :

1. Tasarruf İşlemlerinin Durdurulması - Yeni İşlem Yasağı :

MADDE 2. — Bakanlar Kurulu kararının Resmi Gazetede yayımı tarihinden itibaren bu kararın uygulanacağı bölgelerde Devletçe aranması ve işletilmesi öngörülen madenlerle ilgili arama ruhsatnameleri, işletme talepleri ve işletme hakları başkalarına devredilemez; bu madenler üzerinde ipotek kurulamaz.

Aynı tarihten itibaren bu madenlerle ilgili yeni arama ruhsatnamesi veya işletme hakkı verilemez; mevcut işletme ruhsatnameleri yenilenemez veya imtiyaza çevrilemez, işletme imtiyazlarının süresi uzatılmaz.

2. Madenin Korunmasına İlişkin Tedbirler :

MADDE 3. — Devletçe işletilmesi öngörülen madenlerde Bakanlar Kurulu kararının Resmi Gazetede yayımı tarihinden madenin ilgili İktisadi Devlet Teşekkülünce devralınması tarihine kadar geçecek süre içinde aşağıdaki hükümler uygulanır :

A) İşletme hakkına konu olan veya 6309 sayılı Maden Kanununun 57 nci maddesi kapsamına giren madenlerde işletme faaliyeti, işletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahibinin maden mevzuatından doğan hak ve yükümlerinde bir değişiklik olmamak üzere, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca atanacak bir maden mühendisinin gözetimi altında yürütülür. Gerektiğinde Bakanlık, işletme faaliyeti ile ilgili belirli iş ve işlemlerin yapılmasını gözetici mühendisin yazılı iznine tabi tutabilir.

İşletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahibi, gözetici mühendise görevini tam olarak yapabilmesi için gerekli her türlü kolaylığı göstermek ve işletme faaliyeti sırasında madeni tahrip ve cevheri israf edici, mevcut tesisleri bozucu davranışlardan kaçınmak zorundadır.

İşletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahibi yukardaki hükümlere uymadığı takdirde işletme faaliyeti, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının kararıyla kısmen veya tamamen durdurulabilir.

B) Maden Kanununun 57 nci maddesi kapsamına girmeyen işletme hakkı talepli madenlerde işletme faaliyetine girilemez.

BÜTÇE PLAN KOMİSYONUNUN KABUL
ETTİĞİ METİN

*Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında
Kanun Tasarısı*

Birinci Bölüm

DEVLETÇE İŞLETİLECEK MADENLERİN
BELİRTİLMESİ VE ÖNTEDBİRLER

I. Bakanlar Kurulu Kararı :

MADDE 1. — Tasarının 1 nci maddesi aynen ka-
bul edilmiştir.

*II. Devletçe İşletilecek Madenlerle İlgili Önted-
birler :*

*1. Tasarruf İşlemlerinin Durdurulması - Yeni İş-
lem Yasağı :*

MADDE 2. — Tasarının 2 nci maddesi aynen ka-
bul edilmiştir.

2. Madenin Korunmasına İlişkin Tedbirler :

MADDE 3. — Tasarının 3 ncü maddesi aynen ka-
bul edilmiştir.

SANAYİ VE TEKNOLOJİ VE TİCARET
KOMİSYONUNUN KABUL ETTİĞİ METİN

*Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında
Kanun Tasarısı*

Birinci Bölüm

DEVLETÇE İŞLETİLECEK MADENLERİN
BELİRTİLMESİ VE ÖNTEDBİRLER

I. Bakanlar Kurulu Kararı :

MADDE 1. — Tasarının 1 nci maddesi aynen
kabul edilmiştir.

*II. Devletçe İşletilecek Madenlerle İlgili Önted-
birler :*

*1. Tasarruf İşlemlerinin Durdurulması - Yeni İş-
lem Yasağı :*

MADDE 2. — Tasarının 2 nci maddesi aynen
kabul edilmiştir.

2. Madenin Korunmasına İlişkin Tedbirler :

MADDE 3. — Tasarının 3 ncü maddesi aynen
kabul edilmiştir.

(Hükümetin teklifi)

C) Arama ruhsatnameli madenlerde Bakanlar Kurulu kararının ilanı üzerine arama faaliyeti tatil edilir. Bu madde hükümlerine uyulmaması sonucunda meydana gelecek zararlardan işletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahibi sorumludur.

İkinci Bölüm

DEĞER TAKDİRİ VE KAMULAŞTIRMA İŞLEMLERİ - YARGI YOLU

1. *Takdir Komisyonu :*

1. *Görevi ve Oluşması :*

MADDE 4. — Devletçe işletilmesine karar verilen madenlerde yapılacak tespit ve takdir işleri, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı temsilcisinin başkanlığında Maliye Bakanlığı, madeni devralması öngörülen İktisadi Devlet Teşekkülü ve Maden Mühendisleri Odası ile yerel sanayi, yoksa en yakın ticaret ve sanayi odasının kendi mensupları arasından görevlendirecekleri birer temsilciden oluşan beş kişilik bir takdir komisyonunca yürütülür.

İş durumuna göre birden çok takdir komisyonu kurulabilir.

2. *Kuruluşu :*

MADDE 5. — Takdir komisyonunun kurulması için Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, ilgili diğer Bakanlık ve kuruluşlardan en geç 10 gün içinde görevlendirecekleri temsilcilerin adlarını bildirmelerini yazıyla ister. Bu yazıda komisyon başkanı ile ilk toplantıya yapılacağı gün ve yer açıklanır.

Komisyon üyelerinden birinin çekilmesi veya başka bir nedenle görevi başında bulunmaması halinde, yeri aynı usule göre doldurulur.

Komisyon üyeliklerindeki boşluklar, çalışmaların mevcut üyelerle yürütülmesini engellemez. Ancak komisyon çalışmalarının geçerliği için en az başkan ile iki üyenin varlığı şarttır.

3. *Çalışma Usulü :*

MADDE 6. — Takdir komisyonu, Bakanlar Kurulu kararında gösterilen öncelik sırasına, devralınacak madenin özelliklerine ve iş durumuna göre çalışma usul ve programını kendisi düzenler. Şu kadar ki, komisyon en geç dört ay içinde çalışmalarını tamamlamak zorundadır. Gerektiğinde bu süre Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca yalnız bir defa için iki ay daha uzatılabilir.

Komisyon, çalışmaları sırasında işletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahibi veya temsilcisini dinler; gerekli bulunduğu her türlü keşif ve incelemeyi bizzat yapabileceği gibi uzmanlardan da yararlanabilir.

Komisyon kararları çoğunlukla verilir, oyların eşitliği halinde başkanın bulunduğu taraf tercih olunur. Muhalif kalan üyeler gerekçelerini karar tutanağı altına yazmakla yükümlüdürler.

(Bütçe plan komisyonunun kabul ettiği metin)

İkinci Bölüm

DEĞER TAKDİRİ VE KAMULAŞTIRMA İŞLEMLERİ - YARGI YOLU

1. Takdir Komisyonu :

1. Görevi ve Oluşması :

MADDE 4. — Tasarının 4 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

2. Kuruluşu :

MADDE 5. — Tasarının 5 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

3. Çalışma Usulü :

MADDE 6. — Takdir Komisyonu, Bakanlar Kurulu kararında gösterilen öncelik sırasına, devralınacak madenin özelliklerine ve iş durumuna göre çalışma usul ve programını kendisi düzenler. Şu kadar ki, komisyon en geç dört ay içinde çalışmalarını tamamlar. Gerektiğinde bu süre Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca yalnız bir defa için iki ay daha uzatılır.

Komisyon, çalışmaları sırasında işletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahibi veya temsilcisini dinler; gerekli bulduğu her türlü keşif ve incelemeyi bizzat yapabileceği gibi uzmanlardan da yararlanabilir.

Komisyon kararları çoğunlukla verilir, oyların eşitliği halinde başkanın bulunduğu taraf tercih olunur. Muhalif kalan üyeler gerekçelerini karar tutanağı altına yazmakla yükümlüdürler.

(Sanayi ve Teknoloji ve Ticaret komisyonunun kabul ettiği metin)

İkinci Bölüm

DEĞER TAKDİRİ VE KAMULAŞTIRMA İŞLEMLERİ - YARGI YOLU

1. Takdir Komisyonu :

1. Görevi ve Oluşması :

MADDE 4. — Tasarının 4 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

2. Kuruluşu :

MADDE 5. — Tasarının 5 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

3. Çalışma Usulü :

MADDE 6. — Plan Komisyonunun 6 ncı maddesi aynen kabul edilmiştir.

(Hükümetin teklifi)

4. Tutanakların Tevdi :

MADDE 7. — Takdir komisyonu, bu Kanunda gösterilen tutanaklarla eklerini üçer nüsha olarak düzenler ve bir maden alanındaki görevi bitince gerekli işlemler yapılmak üzere derhal Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına tevdi eder.

II. Tespit ve Takdir İşleri :

1. Genel Olarak :

MADDE 8. — Takdir komisyonu, Devletçe işletilmesine karar verilen madenlerdeki tespit ve takdir işlerini her maden alanı için ayrı ayrı olmak üzere aşağıdaki sıraya göre yürütür ve tamamlar :

1. Mevcutların tespiti : Maden alanında mevcut yeraltı ve yerüstü sınaî ve sosyal tesisler, araç ve gereçler, teçhizat, malzeme ve çıkarılmış cevher stokları gibi her türlü taşınır ve taşınmaz mallar, miktarlarını ve halihazır durumlarını gösteren bir tutanakla tespit olunur.

2. Mevcutlardan devralınacakların ayrılması : 1 nci bentte yazılı taşınır ve taşınmaz mallardan işletme hakkı veya arama ruhsatnamesiyle bir bütün teşkil edenler, özellikle işletme ve arama faaliyetlerinin süreklilik ve güvenliği için zorunlu görülenler ayrılarak ikinci bir tutanakla tespit olunur. Bu tutanakta Maden Kanununun 123 ile 134 nci maddeleri anlamında kamulaştırma, muvakkat işgal veya tahsis konusu olmuş taşınmazlarla kamulaştırma dışı bir nedenle özel mülkiyet konusu olmuş taşınmazların bu nitelikleri ayrıca belirtilir.

3. Ayrılan mevcutların değerlerinin takdiri : 2 nci bent gereğince ayrılan taşınır ve taşınmaz malların değerleri, 10 ncu maddede yer alan diğer unsurlarla birlikte ve orada açıklanan ilkelere göre hesaplanmak suretiyle üçüncü bir tutanakla tespit olunur. Bu tutanağa işletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahibinin mülkiyetinde olup hakkında kamulaştırma kararı alınması gereken taşınmazların sınırlarını, yüzölçümlerini ve niteliklerini gösteren harita, plan veya krokileri de eklenir.

Birinci ve ikinci tutanak, işletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahibi veya temsilcisi tarafından da imzalanır. Fakat imzadan kaçınmaları, tutanakların geçerliğini etkilemez.

2. İstek Üzerine Devralınacak Mevcutlar Arasına Alma :

MADDE 9. — Maden alanındaki işletme ve arama faaliyetleri ile ilgili olmayanlar hariç, 8 nci maddenin 2 nci bendi gereğince devralınacak mevcutları arasında yer verilmeyen taşınır veya taşınmaz mallar tek başına yararlanılamayacak veya başka türlü kullanılamayacak duruma düşüyorsa; işletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahibi, bunların da devralınacak mevcutlar arasına alınmasını ve aynı maddenin 3 nci bendi gereğince değerlerinin takdirini, takdir komisyonunun o maden alanındaki görevi bitinceye kadar yazılı başvurma ile isteyebilir. Bu isteğin takdir komisyonunca kabul edilmemesi halinde ret gerekçesi, 8 nci maddenin 2 nci bendi gereğince düzenlenen tutanağa eklenir. İşletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahibininin 16 nci madde uyarınca dava hakkı saklıdır.

III. Tazminatların Hesaplanması :

1. İşletme Hakkı ve Arama Ruhsatnamesi Sahiplerine Ödenecek Tazminat :

MADDE 10. — Devletçe işletilmesine karar verilen madenlerle ilgili işletme hakkı ve arama ruhsatnamesi sahiplerine ödenecek tazminat, aşağıdaki hükümlere göre hesaplanır :

A) İşletme hakkına konu olan madenlerde işletme ruhsatnamesi veya işletme imtiyazı sahiplerine ödenecek tazminat aşağıdaki kalemlerden oluşur :

(Bütçe plan komisyonunun kabul ettiği metin)

4. Tutanakların Tevdii :

MADDE 7. — Tasarının 7 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

II. Tespit ve Takdir İşleri :

1. Genel Olarak :

MADDE 8. — Tasarının 8 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

2. İstek Üzerine Devralınacak Mevcutlar Arasına Alma :

MADDE 9. — Tasarının 9 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

III. Tazminatların Hesaplanması :

1. İşletme Hakkı ve Arama Ruhsatnamesi Sahiplerine Ödenecek Tazminat :

MADDE 10. — Tasarının 10 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

(Sanayi ve Teknoloji ve Ticaret komisyonunun kabul ettiği metin)

4. Tutanakların Tevdii :

MADDE 7. — Tasarının 7 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

II. Tespit ve Takdir İşleri :

1. Genel Olarak :

MADDE 8. — Tasarının 8 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

2. İstek Üzerine Devralınacak Mevcutlar Arasına Alma :

MADDE 9. — Tasarının 9 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

III. Tazminatların Hesaplanması :

1. İşletme Hakkı ve Arama Ruhsatnamesi Sahiplerine Ödenecek Tazminat :

MADDE 10. — Tasarının 10 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

(Hükümetin teklifi)

1. İşletme ruhsatnamesi veya işletme imtiyazının amortismanlar düşüldükten sonra kalan maliyet bedeli;

2. 8 ve 9 ncu maddeler gereğince devralınmak üzere ayrılan mevcutların aşağıda yazılı değerleri :

a) İşletme hakkı sahibinin mülkiyetinde olup madenin işletilmesi için gerekli arazinin 1 nci maddede yazılı Bakanlar Kurulu kararının Resmi Gazetede yayımı tarihindeki alım - satım bedeli;

Şu kadarki, Maden Kanununun 125 nci maddesi gereğince işletme hakkı sahibi lehine kamulaştırılmış arazide kamulaştırma bedeline Bakanlar Kurulu kararının yayımı tarihine kadar geçen süre için yıllık yüzde 11 faiz eklenmek suretiyle bulunacak miktara itibar olunur. Ancak bu miktar arazinin alım - satım bedelini geçemez.

b) Maden Kanununun 100 nci maddesinin birinci fıkrası kapsamına giren tesislerin amortismanlar düşüldükten sonra kalan maliyet bedelleri;

c) Diğer tesis ve binaların Bakanlar Kurulu kararının yayımı tarihindeki inşaat fiyatlarına göre hesaplanacak maliyet bedellerinden bu bedeller üzerinden hesaplanacak amortismanlar düşülmek suretiyle bulunacak değerleri;

Şu kadarki, Maden Kanununun 125 nci maddesi gereğince işletme hakkı sahibi lehine kamulaştırılmış binalarda kamulaştırma bedellerine Bakanlar Kurulu kararının yayımı tarihine kadar geçen süre için yıllık yüzde 11 faiz eklenmek suretiyle ulaşılabilecek tutarlardan bu tutarlar üzerinden hesaplanacak amortismanlar düşülmek suretiyle bulunacak miktarlara itibar olunur. Ancak bu miktarlar, binaların yukarıdaki usule göre inşaat fiyatları esas alınmak suretiyle bulunacak değerlerini geçemez.

ç) Araç ve gereçlerle teçhizat ve malzeme gibi taşınır malların Bakanlar Kurulu kararının yayımı tarihindeki alım - satım bedelleri;

3. Geçici işgal konusu arazi için işletme hakkı sahibince ödenmiş tazminatın işgal süresinin bu Kanun gereğince madenin devralınmasına olanak bulunan en erken tarihten sonraki kısma tekabül eden miktarı;

4. Bakanlar Kurulu kararının yayımı tarihinde mevcut ve madenin özelliklerine göre yapılması olağan sayılabilecek sözleşmelerin işletme hakkının geri alınması nedeniyle yerine getirilememesi sonucunda yoksun kalınacak kârın o maden cinsindeki ortalama kâr hadlerine göre hesaplanacak değeri;

Şu kadarki, bu sözleşmelerin şartnamede yazılı aşari miktarlar itibarıyla işletme ruhsatnameli madenlerde altı aylık, işletme imtiyazlı madenlerde bir yıllık üretim kapasitesini aşan kısımları dikkate alınmaz. Bu sözleşmeler yerine getirilebilmiş olsaydı işletme hakkı sahibince ödenecek olan Devlet hakkı ve varsa Maden Kanununun 136 nci maddesinin (B) bendinde yazılı buluculuk hakkı, kâr yoksunluğu tazminatından indirilir.

İşletme hakkı sahiplerine ödenecek tazminattan kesilecek veya ayrılacak miktarlar hakkındaki 11, 12, 23 ve 24 nci maddeler hükümleri saklıdır.

(B) Maden Kanununa göre bulunmuş maden niteliğine ulaştırılmış işletme hakkı talepli madenler ile arama ruhsatnameli madenlerde arama ruhsatnamesi sahiplerine ödenecek tazminat, (A) bendinin kâr yoksunluğu tazminatı dışındaki hükümlerinin kıyasen uygulanmasıyla bulunacak değerler toplamından oluşur. Şu kadarki, duruma göre, Maden Kanununun 136 nci maddesinin (A) bendinde yazılı arama masraflarının cevher satışlarıyla karşılanmayan kısmı bu toplama eklenir veya cevher satışı bedellerinin arama masraflarını aşan kısmı bu toplamdan indirilir.

İşletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahiplerine ödenecek tazminatın hesaplanmasında rezervler dikkate alınmaz.

C) Bulunmuşluk niteliğine ulaştırılmamış işletme hakkı talepli ve arama ruhsatnameli madenlerde arama ruhsatnamesi sahiplerine herhangi bir tazminat ödenmez.

(Bütçe plan komisyonunun kabul ettiği metin)

(Sanayi ve Teknoloji ve Ticaret komisyonunun kabul ettiği metin)

(Hükümetin teklifi)

2. *Buluculuk Hakkı Tazminatı :*

MADDE 11. — Devletçe işletilmesine karar verilen madenler üzerindeki buluculuk hakları sona erer.

Şu kadarki, Maden Kanununun 136 ncı maddesinin (A) bendinde yazılı arama masraflarına karşılık olarak tespit edilmiş tazminat, henüz ödenmediği ölçüde işletme hakkı sahibine ödenecek tazminattan kesilerek bulucuya verilir.

Maden Kanununun 136 ncı maddesinin (B) bendi gereğince buluculuk aidatı verilmekte olan bulucuya veya yasal haleflerine bu Kanunun 10 ncu maddesinin (A) bendine göre kâr yoksunluğu tazminatının hesaplanmasına esas alınan sözleşmeler yerine getirilebilmiş olsaydı ödenmesi gereken aidat tutarında bir tazminat ödenir.

Bu Kanunun 10 ncu maddesinin (B) bendi hükümleri saklıdır.

3. *Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü Masrafları :*

MADDE 12. — Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünün Maden Kanununun 49 ncu maddesi uyarınca veya başka bir suretle doğmuş bulunan arama masrafları alacağı, henüz ödenmediği ölçüde işletme hakkı sahibine ödenecek tazminattan kesilerek Enstitüye verilir.

4. *Tazminatların Hesaplanmasında Geçerli Belgeler :*

MADDE 13. — Takdir komisyonu, bu Kanuna göre ödenecek tazminatların hesaplanmasında işletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahiplerinin Türk Ticaret Kanunu ile Vergi Usul Kanununa göre tutmak zorunda oldukları defterlerle onlara dayanak olan belgeleri gözönünde bulundurur; gerektiğinde vergi dairesi, Maden Dairesi, Maden Sicili ve ilgili diğer resmi dairelerin kayıtlarına müracaat edebilir.

İşletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahibi yukarıda yazılı defter ve belgeleri ibraz etmez, defterler kanuna uygun olarak tutulmuş bulunmaz veya defter kayıtları devralınacak mevcutların halihazır durumlarıyla oransız derecede yüksek görünürse; komisyon, gereken hususlarda resen takdir yetkisini haizdir.

IV - Kamulaştırma :

MADDE 14. — Bu Kanun gereğince yapılacak bütün kamulaştırmalarda 1 nci madde uyarınca verilen Bakanlar Kurulu kararı, kamu yararı kararı sayılır. Ayrıca kamu yararı kararı alınması ve onaylanması gerekmez.

Kamulaştırma kararı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca verilir.

Kamulaştırma işlemleri, bu Kanun hükümleri ile 6830 sayılı İstimlak Kanununun bu Kanuna aykırı olmayan hükümlerine göre yürütülür.

(Bütçe plan komisyonunun kabul ettiği metin)

2. *Buluculuk Hakkı Tazminatı :*

MADDE 11. — Tasarımın 11 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

3. *Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü Masrafları :*

MADDE 12. — Tasarımın 12 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

4. *Tazminatların Hesaplanmasında Geçerli Belgeler :*

MADDE 13. — Takdir komisyonu, bu kanuna göre ödenecek tazminatların hesaplanmasında işletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahiplerinin Türk Ticaret Kanunu ile Vergi Usul Kanununa göre tutmak zorunda oldukları defterlerle onlara dayanak olan belgeleri gözönünde bulundurur; gerektiğinde vergi dairesi, Maden Dairesi, Maden Sicili ve ilgili diğer resmi dairelerin kayıtlarına müracaat eder.

İşletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahibi yukarıda yazılı defter ve belgeleri ibraz etmez, defterler kanuna uygun olarak tutulmuş bulunmaz veya defter kayıtları devralınacak mevcutların halihazır durumlarıyla veya benzer maden işletmelerine göre oransız derecede yüksek görünürse; komisyon, gereken hususlarda resen takdir yetkisini haizdir.

IV. Kamulaştırma :

MADDE 14. — Tasarımın 14 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

(Sanayi ve Teknoloji ve Ticaret komisyonunun kabul ettiği metin)

2. *Buluculuk Hakkı Tazminatı :*

MADDE 11. — Tasarımın 11 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

3. *Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü Masrafları :*

MADDE 12. — Tasarımın 12 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

4. *Tazminatların Hesaplanmasında Geçerli Belgeler :*

MADDE 13. — Plan Komisyonunun 13 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

IV. Kamulaştırma :

MADDE 14. — Tasarımın 14 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

(Hükümetin teklifi)

V - Tebligat :

MADDE 15. — Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 1 nci madde de yazılı Bakanlar Kurulu kararının birer örneğini, işletme hakkı veya arama ruhsatnamesinin geri alınması dolayısıyla madende devralınacak mevcutların listesini, taşımazlarla ilgili kamulaştırma kararını ve takdir olunan tazminat miktarını takdir komisyonunun tutanakları ve eklerinin birer nüshası ile birlikte işletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahibine ve madeni devralacak iktisadi devlet teşekkülüne tebliğ eder.

Varsa buluculuk hakkı sahibine sadece Bakanlar Kurulu kararının örneği ve buluculuk hakkı olarak ödenecek tazminat miktarı, takdir komisyonu tutanaklarının ilgili bölümlerinin suretleri ile birlikte tebliğ edilir.

Doğrudan doğruya tebligat ile birlikte yukarıda yazılı hususlar Resmi Gazetede ayrıca ilan olunur.

VI - Yargı Yolu :

1. Davalar :

MADDE 16. — 15 nci madde gereğince yapılacak tebliğat tarihinden itibaren 15 gün içinde işletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahipleri, geri alma ve kamulaştırma işlemlerine ve takdir edilen tazminat miktarlarına; buluculuk hakkı sahipleri, kendilerine ödenecek tazminatın takdirini etkileyen işlemlere ve tazminat miktarına karşı Danıştay'da dava açabilirler.

Husumet, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile madeni devralan iktisadi devlet teşekkülüne yöneltilir. 4353 sayılı Kanun hükümleri saklıdır.

Bu Kanuna göre açılan davalar, diğer davalara tercihan ve ivedilikle görülür. Yürütmeyi durdurma kararı verilemez.

2. Bilirkişiler :

MADDE 17. — Bilirkişi incelemesini gerektiren davalarda Maliye Bakanlığı ve Maden Mühendisleri Odası ile Ankara Sanayi Odasınınca düzenlenecek aday listelerinin her birinden birer kişi olmak üzere üç kişilik bir bilirkişi kurulu seçilir.

Danıştay, 1 nci madde de yazılı Bakanlar Kurulu kararının yayımı tarihinden itibaren 10 gün içinde Maliye Bakanlığı ile adı geçen meslek kuruluşlarından onar bilirkişi adayı göstermelerini ister. Maliye Bakanlığının birinci ve ikinci derecedeki Maliye müfettişleri ve meslek kuruluşlarının kendi üyeleri arasından seçecekleri adayların adları ve adresleri, Danıştayın bu konudaki isteminin tebliği tarihinden itibaren 20 gün içinde listeler halinde bildirilir.

Aday listeleri bir yıl için geçerlidir. Bu sürenin sonunda gerekirse veya daha önce mevcut listelerden fiili ve hukuki nedenlerle bilirkişi seçmek olanağı kalmazsa aynı usule göre yeni listeler düzenlenir.

(Bütçe plan komisyonunun kabul ettiği metin)

V. Tebligat :

MADDE 15. — Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 1 nci maddede yazılı Bakanlar Kurulu kararının birer örneğini, işletme hakkı veya arama ruhsatnamesinin geri alınması dolayısıyla madende devralınacak mevcutların listesini, taşınmazlarla ilgili kamulaştırma kararını ve takdir olunan tazminat miktarını takdir komisyonunun tutanakları ve eklerinin birer nüshası ile birlikte işletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahibine ve madeni devralacak iktisadi devlet teşekkülüne noter aracılığı ile tebliğ eder.

Varsa buluculuk hakkı sahibine sadece Bakanlar Kurulu kararının örneği ve buluculuk hakkı olarak ödenecek tazminat miktarı, takdir komisyonu tutanaklarının ilgili bölümlerinin suretleri ile birlikte noter aracılığı ile tebliğ edilir.

Doğrudan doğruya tebligat ile birlikte yukarıda yazılı hususlar Resmi Gazetede ayrıca ilan olunur, 15 gün içinde doğrudan doğruya tebligat yapılamayan hallerde Resmi Gazetede yapılan bu ilan tebligat hükmündedir.

VI. Yargı Yolu :

1. Davalar :

MADDE 16. — Tasarımın 16 ncı maddesi aynen kabul edilmiştir.

2. Bilirkişiler :

MADDE 17. — Bilirkişi incelemesini gerektiren davalarda Maliye Bakanlığı ve Maden Mühendisliği dalında fakülte veya bölümü bulunan üniversitelerle, Maden Mühendisleri Odasınca düzenlenecek aday listelerinin her birinden birer kişi olmak üzere üç kişilik bilirkişi kurulu seçilir.

Danıştay, 1 nci maddede yazılı Bakanlar Kurulu kararının yayımı tarihinden itibaren 10 gün içinde Maliye Bakanlığı ve ilgili üniversitelerle Maden Mühendisleri Odasından onar bilirkişi adayı göstermelerini ister. Maliye Bakanlığının birinci ve ikinci derecede-

(Sanayi ve Teknoloji ve Ticaret komisyonunun kabul ettiği metin)

V. Tebligat :

MADDE 15. — Plan Komisyonunun 15 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

VI. Yargı Yolu :

1. Davalar :

MADDE 16. — Tasarımın 16 ncı maddesi aynen kabul edilmiştir.

2. Bilirkişiler :

MADDE 17. — Plan Komisyonunun 17 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

(Hükümetin teklifi)

Üçüncü Bölüm

Ödeme ve Devralma

I - Tazminatların Ödenmesi ve Madene El Koyma :

MADDE 18. — İşletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahibi için takdir edilen tazminatın bu Kanuna göre ödenmesi gereken miktarı ile varsa buluculuk hakkı tazminatı, 16 ncı madde de yazılı dava açma süresi sonunda, madeni devralacak iktisadi devlet teşekkülünce hak sahipleri adına milli bankalardan birine, bulunmayan yerlerde mal sandığına yatırılarak Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının kararıyla madene el konur.

Süresi içinde dava açılmadığı veya açılan dava yalnız tazminat miktarının artırılmasına ilişkin olduğu takdirde, banka veya mal sandığına yatırılan paraların hak sahiplerine ödenmesi geciktirilemez.

II - Delil Tespiti :

MADDE 19. — İşletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahiplerince süresi içinde Danıştay'da dava açıldığı takdirde, 18 nci madde gereğince madene el konmadan önce, tazminatların yatırıldığı banka veya mal sandığından alınacak makbuzlar ilgili belge suretleriyle birlikte Danıştay'a tevdi edilerek delil tespiti istenir. Danıştay, davacı işletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahibini 8 gün içinde davet ile 15 gün içinde maden alanının bu Kanuna göre değer takdirine esas olabilecek bütün niteliklerini tespit ettirerek ilgileri ölçüsünde şerh edilmek üzere Maden Siciline ve tapu dairesine bildirir.

Bu işlemler davete uymayan veya delil tespiti sırasında hazır bulunmayanların gıyabında yapılır.

III - Madenin Devralınması ve Sonuçları :

1. Genel Olarak :

MADDE 20. — 18 nci maddeye göre madene el konduğu gün, madenin devralınma tarihi sayılır. Bu tarihten itibaren işletme hakkı veya arama ruhsatnamesinden doğan bütün haklar ve yükümlerle madene devralınmasına karar verilen bütün taşınır ve taşınmaz mallar, bu Kanun hükümleri dairesinde kendiliğinden madeni devralan iktisadi tevlet teşekkülüne geçer.

Durum, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının istemi üzerine ilgileri ölçüsünde maden ve tapu sicillerine tescil edilir. İşletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahibince 16 ncı maddeye göre dava açılmış bulunduğu takdirde sonucuna göre işlem yapılır.

(Bütçe plan komisyonunun kabul ettiği metin)

ki Maliye Müfettişleri, üniversitelerin kendi öğretim üyeleri veya öğretim görevlileri, Maden Mühendisleri Odasının kendi üyeleri arasından seçecekleri adayların adları ve adresleri, Danıştayın bu konudaki istemi üzerine listeler halinde bildirilir.

Aday listeleri bir yıl için geçerlidir. Bu sürenin sonunda gerekirse veya daha önce mevcut listelerden fiili ve hukuki nedenlerle bilirkişi seçmek olanaklı kalmazsa aynı usule göre yeni listeler düzenlenir.

Üçüncü Bölüm

ÖDEME VE DEVRALMA

I. Tazminatların Ödenmesi ve Madene El Koyma :

MADDE 18. — Tasarının 18 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

II. Delil Tespiti :

MADDE 19. — Tasarının 19 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

III. Madenin Devralınması ve Sonuçları :

1. Genel Olarak :

MADDE 20. — Tasarının 20 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

(Sanayi ve Teknoloji ve Ticaret komisyonunun kabul ettiği metin)

Üçüncü Bölüm

ÖDEME VE DEVRALMA

I. Tazminatların Ödenmesi ve Madene Elkoyma :

MADDE 18. — Tasarının 18 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

II. Delil Tespiti :

MADDE 19. — Tasarının 19 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

III. Madenin Devralınması ve Sonuçları :

1. Genel Olarak :

MADDE 20. — Tasarının 20 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

(Hükümetin teklifi)

2. Geçici İşgal ve Tahsis Konusu Taşınmazların Durumu :

MADDE 21. — Devralınan maden alanındaki geçici işgal veya tahsis konusu taşınmaz mallar hakkında aşağıdaki hükümler uygulanır :

A) Geçici işgal konusu arazi üzerinde işletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahibinin haiz bulunduğu bütün haklar ve yükümler, madenin devralınma tarihinde aynı koşullarla devralan iktisadi devlet teşekkülüne geçer; arazinin sahip veya zilyedinin hak ve yükümlerinde herhangi bir değişiklik olmaz.

B) Tahsis konusu taşınmazlardan yararlanma hakkı, aynı tarihte madeni devralan iktisadi devlet teşekkülüne geçer. Durum Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca Maliye Bakanlığına bildirilir.

3. Madende Çalışanların Durumu :

MADDE 22. — Devletçe işletilmek üzere devralınan madende çalışan işçiler hakkında iş mevzuatı uygulanır.

Takdir komisyonu, 8 nci maddede yazılı tespit ve ayırma işleri sırasında madende çalışan işçileri görevleri itibariyle ayrı bir tutanakla tespit eder. Bu tutanakta madenin devralınmasından sonra da işe devamları uygun görülenler belirtilir.

İşçilerin devralma tarihindeki hizmet süreleri ile ücret ve diğer özlük haklarının tespitinde Sosyal Sigortalar Kurumu, vergi dairesi ve ilgili diğer resmi dairelerdeki kayıtlar esas alınır.

4. Prim Borçları :

MADDE 23. — Bu Kanuna göre herhangi bir madeni devralan iktisadi devlet teşekkülü hakkında 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununun 82 nci maddesi uygulanmaz.

Ancak işletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahibine ödenecek tazminatın yeterli miktarı ayrılarak aynı Kanunun 83 ncü maddesi hükümlerine tabi teminat olarak sigorta primi ve gecikme zammı borçlarına karşılık tutulur.

5. Maden Üzerindeki Kayıtlamalar :

MADDE 24. — Devletçe işletilmek üzere devralınan maden üzerinde mevcut ipotek, haciz ve ihtiyati tedbir gibi kayıtlamalar devralma tarihinde kalkar.

Şu kadar ki, bu kayıtlamaların karşılıkları madeni devralan iktisadi devlet teşekkülünce işletme hakkı sahibine ödenecek tazminattan mahsup edilerek Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı emrine milli bankalardan birine, bulunmayan yerlerde mal sandığına yatırılır ve durum ilgili merci, makam ve kişilere bildirilir. Ancak bu karşılıklar, işletme hakkı sahibine ödenecek tazminattan 23 ncü madde gereğince ayrılacak miktar çıkarıldıktan sonra kalan tutarı geçemez.

Kayıtlamalar kaldırıldığı ölçüde karşılıklar işletme hakkı sahibine ödenir veya yetkili mercilerin kararlarına göre işleme tabi tutulur.

6. Teminatların İadesi :

MADDE 25. — İşletme hakkı veya arama ruhsatnamesi sahiplerinden Maden Kanununa göre alınmış teminatların madenin devralınma tarihinde Hazineye irat kaydolanmamış kısmı kendilerine iade olunur.

(Bütçe plan komisyonunun kabul ettiği metin)

2. Geçici İşgal ve Tahsis Konusu Taşınmazların Durumu :

MADDE 21. — Tasarının 21 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

3. Madende Çalışanların Durumu :

MADDE 22. — Tasarının 22 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

4. Prim Borçları :

MADDE 23. — Tasarının 23 ncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

5. Maden Üzerindeki Kayıtlamalar :

MADDE 24. — Tasarının 24 ncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

6. Teminatların İadesi :

MADDE 25. — Tasarının 25 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

(Sanayi ve Teknoloji ve Ticaret komisyonunun kabul ettiği metin)

2. Geçici İşgal ve Tahsis Konusu Taşınmazların Durumu :

MADDE 21. — Tasarının 21 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

3. Madende Çalışanların Durumu :

MADDE 22. — Tasarının 22 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

4. Prim Borçları :

MADDE 23. — Tasarının 23 ncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

5. Maden Üzerindeki Kayıtlamalar :

MADDE 24. — Tasarının 24 ncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

6. Teminatların İadesi :

MADDE 25. — Tasarının 25 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

(Hükümetin teklifi)

Dördüncü Bölüm

ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER - YÜRÜRLÜK
HÜKÜMLERİ

1. Çeşitli Hükümle :

1. Maden Fonu :

MADDE 26. — Devletçe işletilmesine karar verilen madenlerle ilgili gözetim, tespit ve takdir işlerinin yürütülmesi için yapılacak her türlü harcamaları karşılamak üzere Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı nezdinde «maden fonu» adıyla bir fon kurulur.

Maden fonu, madeni devralması öngörülen iktisadi devlet teşekkülünce yapılacak ödemelerle Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı bütçesine bu amaçla konulacak ödenekten oluşur.

Maden fonundan yapılacak harcamalar, 1050 sayılı Muhasebei Umumiye, 2490 sayılı Artırma, Eksiltme ve İhale, 6245 sayılı Harcırah Kanunları ile Sayıştayın vizesine tabi değildir.

Maden fonunun kuruluşu, işleyişi ve tasfiyesi, bu fondan yapılacak harcamaların bağlı olduğu koşullar, özellikle gözetici mühendislerle, takdir komisyonu başkan ve üyeleri ile komisyonun yararlanacağı uzmanlara verilecek ücret ve yollukların miktarları, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenir.

2. Vergi, Resim ve Harçlardan Muafiyet :

MADDE 27. — Bu Kanunun uygulanması dolayısıyla yapılacak intikal işlemleri, her türlü vergi resim ve harçtan muafır.

3. Görevli Kişilerin Niteliği ve Suçları :

MADDE 28. — Bu Kanun gereğince görevlendirilen kişiler Devlet memuru sayılırlar.

Ancak suç teşkil eden eylemlerinden dolayı aynı suçu işleyen memurlara verilecek cezaların iki katı ile cezalandırılırlar.

(Bütçe plan komisyonunun kabul ettiği metin)

Dördüncü Bölüm

ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER - YÜRÜRLÜK
HÜKÜMLERİ

1. Çeşitli Hükümler :

1. Maden Fonu :

MADDE 26. — Tasarının 26 ncı maddesi aynen kabul edilmiştir.

2. Vergi, Resim ve Harçlardan Muafiyet :

MADDE 27. — Tasarının 27 ncı maddesi aynen kabul edilmiştir.

3. Görevli Kişilerin Niteliği ve Suçları :

MADDE 28. — Tasarının 28 ncı maddesi aynen kabul edilmiştir.

(Sanayi ve Teknoloji ve Ticaret komisyonunun kabul ettiği metin)

Dördüncü Bölüm

ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER - YÜRÜRLÜK
HÜKÜMLERİ

1. Çeşitli Hükümler :

1. Maden Fonu :

MADDE 26. — Tasarının 26 ncı maddesi aynen kabul edilmiştir.

2. Vergi, Resim ve Harçlardan Muafiyet :

MADDE 27. — Tasarının 27 ncı maddesi aynen kabul edilmiştir.

3. Görevli Kişilerin Niteliği ve Suçları :

MADDE 28. — Tasarının 28 ncı maddesi aynen kabul edilmiştir.

(Hükümetin teklifi)

II. Yürürlük :

MADDE 29. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme :

MADDE 30. — Bu Kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

27 . 2 1978

Başbakan <i>B. Ecevit</i>	Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı <i>O. Eyüboğlu</i>	Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı <i>Prof. Dr. T. Feyzioğlu</i>	Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı <i>Dr. F. Sükan</i>
Devlet Bakanı <i>H. Çetin</i>	Devlet Bakanı <i>E. Akova</i>	Devlet Bakanı <i>Dr. L. Doğan</i>	Devlet Bakanı <i>S. Yıldız</i>
Devlet Bakanı <i>A. R. Septioğlu</i>	Devlet Bakanı <i>M. Kılıç</i>	Devlet Bakanı <i>A. Şener</i>	Adalet Bakanı <i>M. Can</i>
Milli Savunma Bakanı <i>H. E. Işık</i>	İçişleri Bakanı <i>İ. Özyadınlı</i>	Dışişleri Bakanı <i>Prof. G. Ökçün</i>	Maliye Bakanı <i>Z. Müezzinoğlu</i>
Milli Eğitim Bakanı <i>N. Uğur</i>	Bayındırlık Bakanı <i>Ş. Elçi</i>	Ticaret Bakanı <i>T. Köprülüler</i>	Sağ. ve Sos. Yar. Bakanı <i>Dr. M. Tan</i>
Gümrük ve Tekel Bakanı <i>T. Mataracı</i>	Ulaştırma Bakanı <i>G. Öngüt</i>	Gıda - Ta. ve Hay. Bakanı <i>M. Yüceler</i>	Çalışma Bakanı <i>A. B. Ersoy</i>
Sanayi ve Teknoloji Bakanı <i>O. Alp</i>	İşletmeler Bakanı <i>Prof. Dr. K. Bulutoğlu</i>	En. ve Tabii Kay. Bakanı <i>Doç. Dr. D. Baykal</i>	Turizm ve Tan. Bakanı <i>A. Coşkun</i>
İmar ve İskân Bakanı <i>A. Karaaslan</i>	Köy İş. ve Koop. Bakanı <i>A. Topuz</i>	Orman Bakanı <i>V. İlhan</i>	Gençlik ve Spor Bakanı <i>Y. Çakmur</i>
Sosyal Güvenlik Bakanı <i>H. İsgüzar</i>	Kültür Bakanı <i>Doç. Dr. A. T. Kışlalı</i>	Yerel Yönetim Bakanı <i>M. Özdemir</i>	

(Bütçe plan komisyonunun kabul ettiği metin)

II. Yürürlük Hükümleri :

1. Kanunun Yürürlüğe Girişi :

MADDE 29. — Tasarımın 29 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

2. Kanunu Yürüten Makam :

MADDE 30. — Tasarımın 30 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

(Sanayi ve Teknoloji ve Ticaret komisyonunun kabul ettiği metin)

II. Yürürlük Hükümleri :

1. Kanunun Yürürlüğe Girişi :

MADDE 29. — Tasarımın 29 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

2. Kanunu Yürüten Makam :

MADDE 30. — Tasarımın 30 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

